

THÖB

APRIL '86
5e jrg., nummer 43
verschijnt tenminste
10 maal per jaar

MIO

mededelingen opbouw **werk**

in dit nummer

OUDEREN
EN

DE
ZORGEVULDE
BENEFENING

Dit themanummer is geheel gewijd aan ouderen en bevat een greep uit de problemen en mogelijkheden, waar deze groepering mee te maken heeft, zoals wonen, eenzaamheid, armoede. Informatieve artikelen over wat ouderen zelf hier aan doen, ondersteund door opbouwwerkers en gecoördineerd ouderenwerkers. Ook de politiek en het beleid komen aan de orde.

Column:	pag. 3
Methodiek: Is emancipatorisch werken met ouderen eigenlijk wel mogelijk?	pag. 5
Ouderen en Opbouwwerk:	
- Project totaal ouderenbeleid Venlo	pag. 11
- Opbouwwerk en ouderen in de Gemeente Leeuwarden	pag. 15
Experiment Hulpverlening: Opbouwwerk en Ouderenwerk in relatie tot het gewestelijk experiment hulpverlening in de kop van Noord-Holland	pag. 21
Beleid: Vergrijzing en ontgroening	pag. 25
Beleid voor de toekomst: Toespraak heer A.J. Gijsbers en reacties	pag. 29
Politiek: Politieke Partijen en Ouderenbeleid	pag. 35
Wonen: Groepswonen en ouderen	pag. 36
Servicekosten: Consumentenvoorlichting en servicekosten problematiek	pag. 40
Armoede: Armoede mag je het niet noemen	pag. 42
Interview:	
- Oud worden in Nederland, wat betekent dat?	pag. 44
- Interview met Leny Lempers	pag. 47
Praktische Informatie:	pag. 49
Nagekomen reactie: Levr.E.Terpstra op toespraak Hr.A.J.Gijsbers	pag. 53

OPBOUWERK EN OUDEREN

De verbinding van opbouwwerk met de categorie ouderen wordt nog steeds weinig gelegd. Er begint verandering in te komen, maar de mening dat er in het kader van opbouwwerk met ouderen geen eer is te behalen, is zeker nog niet uitgeroeid. Ten onrechte!

Opbouwwerk heeft wel degelijk een boodschap aan ouderen en de opbouw-
werkaanpak is ook in het werken met ouderen bruikbaar. Opbouwwerk richt zich op groepen mensen, die vorm trachten te geven aan de samenleving, haar proberen te veranderen of op een bepaalde manier te behouden. Opbouwwerk kiest dan voor ondersteuning van die categorieën, die dat het hardst nodig hebben, groepen van mensen die achtergesteld worden, een achterstand hebben opgelopen enz. Ouderen zijn zo'n categorie en binnen die categorie vinden we talloze groepen, die door de concrete problemen die ze in hun dagelijkse woon- en leefomgeving ervaren als het ware vragen om een opbouwwerkaanpak.

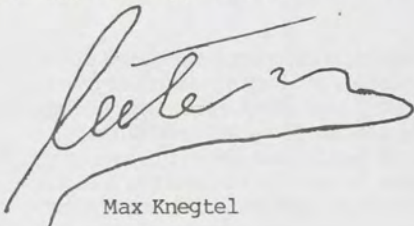
Ouderen worden achtergesteld. Hun positie in de samenleving wordt in grote mate gekarakteriseerd door afhankelijkheid en uitgerangeerd worden. Het etiket "Oud" heeft een stigmatiserende werking en het stigma wordt steeds vroeger uitgedeeld. De zogenaamde 3e levensfase is echter nog te veel een levensfase zonder inhoud, die ook pas relatief kort aan het leven is toegevoegd. In honderd jaar tijd is de levensloop van de gemiddelde Nederlander drastisch veranderd. Een eeuw geleden was men het hele leven bezig met zorgen voor de kinderen. Nu kennen we in het huwelijk de "lege-nest-fase", kinderen de deur uit, man en vrouw weer met zijn tweetjes. Een eeuw geleden werkte de gemiddelde Nederlander van de vroege jeugd tot aan de dood. Nu stappen de meeste pas rond hun twintigste in het arbeidsproces, werken maximaal tot hun vijftenzestigste en hebben dan nog gemiddeld vijftien jaar voor de boeg. De gemiddelde levensduur is bijna verdubbeld. Het is niets bijzonders meer, dat de vijftenzestigste verjaardag wordt gehaald.

Ouder worden betekent nu iets totaal anders dan vroeger. Ouder worden betekent voor een aantal mensen een toenemende afhankelijkheid van hulpverleners en voorzieningen. De afhankelijkheid wordt via het stigma "Oud" doorgegeven naar velen die nog niet afhankelijk zijn, maar zich er wel zorgen om maken. De "zorg om de zorg". Die afhankelijkheid wordt in de aandacht die ouderen op dit moment vanuit het beleid krijgen steeds naar voren geschoven! Het vraagstuk van "vergrijzing" gaat steeds over voorzieningen en vooral over de betaalbaarheid en de beheersbaarheid ervan. Maar aan ouderen zelf wordt nauwelijks iets gevraagd!

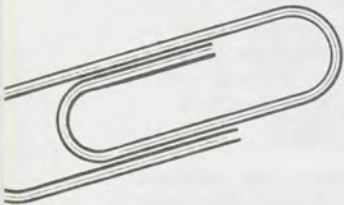
Onderzoek en praktijkmateriaal bevestigen iedere keer weer, dat ouderen zolang mogelijk hun onafhankelijkheid willen behouden: financieel, naar woonsituatie, naar hulpverlening enz. Dit streven biedt op plaatselijk niveau een goed aangrijpingspunt voor welzijnswerk/opbouwwerk. Het welzijnswerk kan ouderen ondersteunen bij het opsporen van de knelpunten die de onafhankelijkheid bedreigen en ouderen motiveren om zelf actief aan oplossingen te gaan werken.

Ervaring leert inmiddels, dat ouderen aan de slag gaan wanneer ze serieus genomen worden en er op de juiste manier ondersteuning wordt geboden. Methoden uit het opbouwwerk bieden daar mogelijkheden voor,

alhoewel niet klakkeloos actiemodellen uit andere praktijken kunnen worden overgezet. Ouderen hebben hun eigen aanpak en tempo. Verder dienen we niet te vergeten, dat we te maken hebben met een doorsnee uit de bevolking die alleen wat ouder is, dus verder alle verscheidenheid in zich heeft, die onze samenleving rijk is. Trouwens, wat heet oud? We worden immers allemaal elke dag een dagje ouder!

Max Knegtel

IS EMANCIPATORISCH WERKEN MET OUDEREN EIGENLIJK WEL MOGELIJK?

Het bevorderen van emancipatie, is één van de doelstellingen die zo langzamerhand in de beleidsnota van iedere zichzelf respecterende ouderenorganisatie of stichting voor gecoördineerd ouderenwerk is terug te vinden. Een doelstelling die nogal vaag en pretentief mag worden genoemd en bovendien op gespannen voet staat met de ideeën van de beleidsmakers in Den Haag. Zij pleiten voor de versterking van de zorgfunctie binnen onze werksoort en speculeren daarbij driftig op het weer eens van stal gehaalde fenomeen "de zorgzame samenleving". Een cliché dat mijns inziens niet alleen als onverantwoord mag worden betiteld, maar tevens als een onrealistisch alternatief voor de afbrokkeling van de sociale zekerheid en verworven voorzieningen wordt gehanteerd. Juist in de huidige crisis, waarin o.a. ouderen het slachtoffer dreigen te worden van de daarmee gepaard gaande teloorgang, zijn zij gebaat met een sterkere maatschappelijke positie; met verzet vanuit de eigen geleerden.

Een groot aantal ouderen lijkt de ontwikkelingen lijdzaam te ondergaan, er is zelfs sprake van een verinnerlijkte onderdrukking. Kortom de voorwaarden voor het leveren van een bijdrage vanuit het ouderenwerk lijken weinig hoopgevend. Toch kan mijn inziens een structurele verbetering van de verslechterende maatschappelijke positie alleen middels het op gang brengen van emancipatieprocessen worden bereikt. Een visie die wordt bevestigd door o.a. de resultaten van het in 1984 gepresenteerde onderzoek van het Instituut voor Volkshuisvestingsonderzoek (R.I.W.) te Delft "Woonbehoeften van ouderen gepeild: nieuwe peilers voor beleid". De onderzoekers concluderen in hun eindrapport dat "emancipatie van ouderen en versterking van hun maatschappelijke positie een voorwaarde vormen voor een voorzieningenbeleid dat aansluit op de eigenlijke behoeften van ouderen".

Veel werkers in het gecoördineerd ouderenwerk en vooral ook de ouderenorganisaties zelf, zijn door dit onderzoek geïnspireerd. Graag zouden zij de ideeën ook in hun praktijk willen realiseren. Maar is dat eigenlijk wel mogelijk, vragen zij zich vaak af. De praktijk leert ons dat daar zeker mogelijkheden voor zijn. Een wellicht exemplarisch voorbeeld vormt het woonlastenoverleg ouderen te Tilburg.

Woonlastenoverleg ouderen Tilburg

Tilburg, de wolstad van weleer, herbergt een groeiend aantal ouderen. Uit de gemeentelijke statistieken blijkt dat er ongeveer 17.000 (11%) mensen wonen met een leeftijd van 65 jaar of ouder en ruim 16.500 mensen (10,5%) met een leeftijd tussen de 55 en 65 jaar. Het merendeel van deze ouderen is woonachtig in de oude stadsbuurten met relatief goedkope, maar vaak slechte woningen. Een ander belangrijk deel in betrekkelijk nieuwe kleine aangepaste (bejaarden-)woningen, vaak massaal opeengestapeld op de gronden van voormalige textielfabrieken met zo langzamerhand onbetaalbare woonlasten.

Het inkomen van de meeste ouderen bestaat uit A.O.W. (ong. f. 1.100,— en f. 1.550,— voor respectievelijk alleenstaanden en echtparen) en een klein "fabriekspensioen" van f. 80,— tot f. 100,— per maand. Voor 60 à 70% van de ouderen betekent dit een minimuminkomen, ontoereikend voor een volwaardig leven.

Het was dan ook niet verbazingwekkend dat medio 1981 tijdens een overleg met een aantal ouderenorganisaties spontaan door de aanwezige ouderen

aandacht werd gevraagd voor de groeiende financiële problemen:

- verhoging gasprij
- verhoging huren en beperking huursubsidie
- verhoging gemeentelijke heffingen en belastingen
- verhoging bijdragen voor voorzieningen zoals gezinszorg, warme maaltijden, sociaal-culturele activiteiten, enz.

"Onze mensen kunnen het zo langzamerhand niet meer betalen" vertelden zij.

Van situatiefactoren naar handelen

Op zo'n moment is er een keuzemogelijkheid:

- of je neemt deze (wellicht al bekende) situatie voor kennisgeving aan en voegt deze toe aan het beeld dat we van ouderen en onze samenleving hebben, zonder er verder iets mee te doen,
- of je tracht samen met ouderen de oorzaken van deze problemen wat nauwkeuriger te analyseren om vervolgens te bezien of er wat mee kan worden gedaan.

Dergelijke momenten zijn er dagelijks in ieders praktijk te benoemen, de wijze waarop daarmee door ouderen en werkers wordt omgesprongen is bijzonder belangrijk. De neiging om voor de eerste keuzemogelijkheid te kiezen is groot onder het mom van:

- je kunt toch niets bereiken
- als ouderen zitten we nu eenmaal in het verdomhoekje
- ouderen hebben geen behoefte aan acties.

Allemaal argumenten die een bevestiging van het toch al negatieve (zelf)beeld zijn en dit wellicht zelfs versterken.

Als je mensen en de problemen echt serieus neemt ligt de tweede keuzemogelijkheid meer voor de hand. Daarbij moet niet te vlug in de richting van oplossingen worden gezocht, maar kan zelfonderzoek door belanghebbers zelf, wel tot actief handelen leiden.

De ouderen in Tilburg voelen wel voor de tweede mogelijkheid. Zij spraken af aan de hand van zelf samen te stellen "huishoudboekjes" eens nauwkeuriger na te gaan hoe het inkomsten-/uitgavenpatroon er uit ziet en hoe dit zich in de loop der tijd ontwikkelt.

Daarmee kon een onderscheid worden gemaakt tussen de feiten en interpretaties van de problemen zoals die op tafel waren gelegd. Tevens werd de motivatie om de problemen aan te pakken op de proef gesteld, met dien verstande dat bij goed verloopend (uiteraard voor hun hanteerbaar) onderzoek de betrokkenheid zou worden vergroot.

De resultaten van hun onderzoekje waren schrijnend.

Nu het "gevoel" van alles is onbetaalbaar was omgezet in "feiten" was weer een belangrijk moment aangebroken. "Wat doen we met deze gegevens?" De ouderen kozen ervoor door te gaan. Ze wilden een aantal zaken verder onderzoeken. Daarom volgde een serie van 6 bijeenkomsten die waren gericht op:

- het verkrijgen van een nog nauwkeuriger beeld van de situatie van ouderen zelf,
- het onderzoeken van mogelijkheden van subsidies, kortingen, kwijtscheldingen, etc.
- onderzoeken van de oorzaken van de grootste boosdoener "de snel stijgende" woonlasten en de rol die de plaatselijke en landelijke overheid daarin speelt.

Daartoe werden per bijeenkomst "deskundigen" uitgenodigd zoals een con-

sumentenvoorlichtster, een gemeenteraadslid, een belastingconsulent, een jurist.

Deze fase van het proces heeft ertoe geleid dat de concrete knelpunten waarmee de ouderen werden geconfronteerd (situatiefactoren), aanleiding hebben gegeven tot een verkenning van feiten, oorzaken en veranderings-/oplossingsmogelijkheden. Men was zich bewust geworden van de context en de eigen positie (met name als ouderen) daarin. Deze bewustwording gaf de groep aanleiding tot handelen over te gaan. Men wenste niet in de voor ouderen traditionele rol te blijven "hangen", maar op te komen voor de eigen belangen.

Het woonlastenoverleg in actie

Bewustwording van eigen situatie en verworven inzicht in mogelijkheden tot verandering daarin, zet ouderen aan tot handelen. Men oriënteert zich op verschillende vormen van actie, om daar invulling aan te geven. Men zoekt naar een vorm die enerzijds wordt bepaald door het beeld dat men van zichzelf (als groep ouderen in de samenleving) heeft (de subjectieve grens) en anderzijds speelt het feit dat het niet gaat om een acute noodsituatie maar een proces van (materiële) achteruitgang (de objectieve grens) een rol.

Zodoende kwam de groep op het idee van een forumdiscussie. Een vorm die kan worden gezien als "fatsoenlijk overleg" maar tegelijkertijd een mogelijkheid tot appelleren aan verantwoordelijkheden van betrokken overheden, organisaties en instellingen. Een forumdiscussie geeft hen tevens de mogelijkheid meer ouderen actief te betrekken bij het proces en in de publiciteit te komen.

Om te laten zien dat er geen sprake was van een kreterige actie maar men wel degelijk op de hoogte is van de problemen en mogelijke oplossingen, besloot men bovendien een brochure samen te stellen met rekenvoorbeelden en maar liefst 22 uitgewerkte suggesties/oplossingen, variërend van het benutten van winsten van het gemeentelijk energiebedrijf voor kleinverbruikers in de vorm van kortingen en kwijtscheldingen tot het stellen van eisen in woontechnische zin (isolatie end.).

Het organiseren van de forumdiscussie heeft de ouderen ook weer veel leermomenten opgeleverd. Zo heeft men bijv. zelf ondervonden hoe een wethouder kan reageren op hun uitnodiging tot deelname in het forum. Een wethouder die de problemen nauwelijks serieus leek te nemen. Zijn uitspraak "U hebt het tegenwoordig toch veel beter als 30 jaar geleden", werkte als olie op het vuur. Na vasthoudend aandringen van de ouderen bleek de wethouder eindelijk bereid één uurtje naar de forumdiscussie te komen. Deze ervaring maakte de betrokken ouderen extra bewust van niet zelf opgeroepen situatiefactoren, één van de in het verdere proces zeer vaak voorkomende situaties, die hun werkelijkheidsbeeld zouden gaan wijzigen.

De forumdiscussie blijkt zeker achteraf gezien een bijzonder belangrijke functie te hebben vervuld in de voortgang van het proces. De ouderen stelden de forumleden (F.N.V., Wethouder, Gemeentelijk Energiebedrijf, Ouderenorganisatie en bouwcorporaties) zelf zorgvuldig voorbereide vragen en werden voortdurend bijgestaan door spontane bijval van ouderen uit de tjokvolle zaal. Met tal van suggesties wisten met name de wethouder, zijn meegebrachte beleidsambtenaar en de vertegenwoordiger van de plaatselijke unie voor bouwcorporaties geen raad. Het bleek hen te ontbreken aan kennis van zaken. Het gevolg was dat er vage nietszeggende beloften werden gedaan en de mensen gaandeweg steeds bozer werden. Het optreden van de vertegenwoordiger van de landelijke ouderenorganisatiekoepel voldeed ook niet aan hun verwachtingen. Hij stelde zich in de discussie vaak op als vertegenwoordiger van alle ouderen, maar bleek

niet enthousiast over de acties van deze groep. "Wij praten regelmatig met vertegenwoordigers van de verschillende ministeries en" zo vervolgde hij "daar worden ouderenproblemen in alle redelijkheid voorgelegd en behartigd". "U moet vertrouwen hebben in de bestuurders van Uw organisatie". Hij vond het weliswaar "nuttig" dat deze middag werd georganiseerd om zodoende aandacht voor de problemen te vragen, maar men moest het verder aan de "bestuurders" over laten.

De naweeën van de forumdiscussie

De forumdiscussie had heel wat losgemaakt, maar de leden van de initiatiefgroep bleven er nuchter onder. Zij hadden er behoefte aan het op gang gebrachte proces niet te laten verslappen, integendeel.

De groep was nu op een punt aangeland, waarop ze zouden moeten bepalen hoe ze verder zouden gaan. Het is mijn ervaring dat, zoals Thomas en Henderson dat verwoorden, "bewonersgroepen, meestal daartoe aangezet door de opbouwwerker, gebruik maken van een betrekkelijk strategisch kader". Het kwam er nu dus op aan, op basis van de ervaringen nieuwe plannen te maken. De groep maakte dat in betrekkelijk korte tijd duidelijk:

- men wilde zich in de toekomst gaan opwerpen als een stedelijke belangenbehartigingsorganisatie;
- men wilde de nadruk leggen op het ondersteunen van problemen die ouderen in hun eigen woonsituatie ondervinden;
- het plaatselijke en landelijke overheidsbeleid moest op de voet worden gevolgd en beïnvloed;
- men wilde zoveel mogelijk aansluiting zoeken bij soortgelijke initiatieven (ook van andere leeftijdsgroepen);
- de eigen kennis over zaken zou moeten worden bijgehouden en uitgediept;
- er moest veel aandacht komen voor voorlichting en informatie voor de achterban.

Over alle initiatieven en activiteiten die hierna gevolgd zijn kan een boek worden volgeschreven, ik wil me hier beperken tot een globale opsomming:

- Het woonlastenoverleg is inmiddels uitgegroeid tot een kerngroep van zo'n 20-25 ouderen. Tijdens de maandelijkse bijeenkomsten komen vaak ouderen luisteren en ervaringen uitwisselen over de van te voren aangekondigde onderwerpen. Er zijn contacten met bewonerscommissies van vrijwel alle complexen/flats in de stad waarin ouderen woonachtig zijn.
- De ouderen hebben tal van huurdersacties gevoerd m.b.t. onrechtmatig berekende huren en servicekosten. Daarbij werden zij op intensieve wijze bijgestaan door de sociale advocatuur.
- Herhaalde malen is in raadscommissies gepleit voor (elementen van) een plaatselijk woonlastenbeleid. Ook werden tot tweemaal toe alle fracties uitgenodigd daarover te discussiëren. Mede door deze initiatieven zien ze in de programma's van sommige politieke partijen hun aanbevelingen terug en is er inmiddels een woonlastenfonds, alhoewel men daar nog andere bestemmingen aan zou willen geven dan nu het geval is.
- Er zijn acties tegen de onroerend goedbelasting gevoerd.
- Er zijn tal van voorlichtings-/discussiebijeenkomsten in de wijken georganiseerd, waartoe ook door hen zelf een videofilm is gemaakt.
- Ook bijkomende zaken zijn aangepakt, variërend van pleiten voor kleinere goedkopere minicontainers tot het invoeren van een seniorentarief door de A.N.W.B.
- Een aantal ouderen hebben zich middels cursussen gespecialiseerd in energie-technische vragen en doen regelmatig onderzoek in flats, hetgeen leidt tot ongevraagde adviezen over verbeteringen aan het adres

van de beheerders/eigenaars.

- Men heeft zich aangesloten bij het landelijk woonlastenoverleg (WON) en gaat regelmatig naar vergaderingen om ideeën uit te wisselen.

Helaas is het niet gelukt een niet-leeftijdsgelaten woonlastenoverleg in de stad van de grond te krijgen. Initiatieven hiertoe bleken vaak uit te lopen op bijeenkomsten van voornamelijk welzijnswerkers en dat zijn uiteraard geen belanghebbenden, die een basis kunnen geven aan zo'n initiatief. De ouderen gaan dan ook op eigen wijze door met een enorme dosis enthousiasme.

De rol van de werker

Er wordt nogal eens, vanuit de eigen gelederen, kritiek geleverd op de rol van werkers binnen dergelijke emancipatieprocessen:

- je bent als werker niet waardevrij
 - doelstellingen zijn pretentieveus,
 - de werker spant doelgroepen nogal eens in voor z'n eigen karretje.
- Dergelijke uitlatingen laten mij als werker niet onbewogen. Mijn betrokkenheid bij het werken met ouderen is meer dan uitsluitend functioneel. Juist in het werken met ouderen heb ik ervaren hoe belangrijk het is de eigen visie niet te verabsoluteren maar vooral aansluiting te zoeken bij hun beeld van de maatschappelijke "werkelijkheid" en je ook als werker goed bewust te zijn van indrukken, effecten die het gedrag van jezelf teweeg kunnen brengen. In dergelijke emancipatieprocessen heb je als werker een aantal essentiële taken te vervullen: de rol van de werker spitst zich in een bewustwordingsproces toe op het stimuleren, motiveren van mensen om tot handelen over te gaan, op momenten dat men zich bewust wordt van actuele situatiefactoren (progressieve momenten). Het is daarbij belangrijk goed rekenschap te nemen van achtergronden, handelingservaringen, waarden en normen van de groep die je ondersteuning biedt. Binnen dat kader heeft de werker verder tot taak:

- mentale ondersteuning te bieden
- informatie over te brengen
- ontwikkeling van vaardigheden te bevorderen
- helpen strategisch inzicht te ontwikkelen
- het bieden van service
- het helpen plannen.

De ondersteuningsfunctie binnen het gecoördineerd ouderenwerk

Het zo nadrukkelijk invullen van de ondersteuningsfunctie binnen de werksoort gecoördineerd ouderenwerk, blijkt in de praktijk problemen op te leveren. Problemen die met name worden veroorzaakt door de tweeslachtige doelstelling die deze werksoort kent, nl. Coördinatie en Ondersteuning. Nog afgezien van het feit dat, al zolang ik in het gecoördineerd ouderenwerk werkzaam ben, er sprake is van uiteenlopende opvattingen over de invulling van deze taken, maakt de combinatie binnen één instelling het extra gecompliceerd. Immers je kunt nu in een situatie geraken dat je het ene moment vanuit de coördinatie-opdracht met bouwcorporaties aan tafel zit in een adviserende rol en dat je een dag later met een groep bewoners vanuit de ondersteuningsfunctie in de richting van dezelfde corporaties acties voert. Zolang er geen duidelijke keuzes worden gemaakt in het gecoördineerd ouderenwerk is het in ieder geval van belang op strategische wijze met deze (schijnbare?) tegenstelling om te gaan. Daar zijn verschillende mogelijkheden toe:

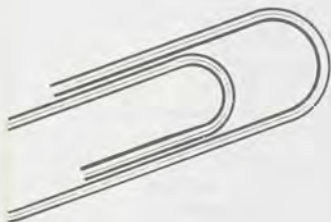
- (met name binnen grotere instellingen) werkers slechts één functie voor hun rekening laten nemen;
- de ondersteuningsfunctie autonoom in de uitvoerende projecten laten operationaliseren en de coördinatiefunctie zoveel mogelijk op staf/directieniveau leggen;

- de coördinatiefunctie invulling geven middels een probleemgerichte benadering. m.a.w. de methodiek opbouwwerk hanteren als middel om tot gewenste coördinatie te komen;
- het veelvuldig hanteren van de professionele legitimering. Als werker principiële discussies vermijden en overleg met eigen bestuur en anderen beperken tot concrete zaken. Doelstelling en keuzes dienen daarbij door de ouderen zelf te worden verantwoord;
- ondersteuningstaken zoveel mogelijk overlaten aan het algemeen opbouwwerk;
- ouderenorganisaties voldoende middelen bieden om zelf beroepskrachten te kunnen aanstellen.

Dit rijtje is wellicht aan te vullen en/of becritisieren. Belangrijk is dat goed wordt nagedacht over voorwaarden en strategieën die de noodzakelijke ondersteuningsfunctie mogelijk maken.

Zoals al in het begin van dit verhaal verwoord is het woonlastenoverleg ouderen een wellicht exemplarisch voorbeeld. Onder andere in Tilburg zijn meerdere exemplarische processen op gang gebracht. Met name zijn enkele groepen ouderen in hun wijk actief om de kwaliteit van hun wonen en woonomgeving te verbeteren. Daarbij vormt de actuele situatie wederom het uitgangspunt voor onderzoek, verkenning mogelijkheden en acties. Een hoopvolle ontwikkeling!

André Walraven, projectleider
gecoördineerd ouderenwerk, p/a project
Binnenstad, Lange Schijfstraat 107,
5038 TT Tilburg, tel. 013-350505

PROJECT TOTAAL OUDERENBELEID VENLO

Inleiding

Als voorbeeld hoe methoden en aanpak van het opbouwwerk in het werken met ouderen kunnen worden gebruikt volgt hier een beschrijving van het project Totaal Ouderenbeleid Venlo waarbij het WOZON (Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland) vanaf het begin intensief is betrokken. Het WOZON is al een aantal jaren actief op het terrein van het ouderenwerk en sinds 1 1/2 jaar hoofdzakelijk bezig met het ontwikkelen van een aanpak integraal ouderenbeleid met als kenmerken:

- 1. buurtniveau:**
er dient gewerkt te worden op een niveau dat voor ouderen herkenbaar en te volgen is en tegelijkertijd voor instellingen nog te bewerken;
- 2. probleemgericht:**
uitgangspunt van het werk is steeds de problemen/vragen/knelpunten van ouderen in de wijk;
- 3. emanciperend:**
emanciperen zullen ouderen zelf moeten doen. De werkwijze kan aan de emancipatie bijdragen door er voor te zorgen dat ouderen steeds zo groot mogelijke kansen krijgen om zelf vorm te geven aan de oplossingen voor hun vragen, dat steeds zo veel mogelijk wordt uitgegaan van hun aanpak, hun kijk op de zaak;
- 4. projectmatig/procesmatig:**
er wordt gewerkt in afgeronde onderdelen die zijn uitgezet in een langer proces;
- 5. integraal:**
probleemgericht werken aan veelomvattende vragen resulteert in een aanpak die dwars door de huidige disciplines heenloopt.

Doelstelling

Naar aanleiding van een op handen zijnde renovatie van twee verzorgingstehuizen voor ouderen is in Venlo op initiatief van het gemeentebestuur een aantal instellingen bij elkaar gaan zitten. Dit waren de voor ouderen het meest van belang zijnde hulp/dienstverleningsinstellingen uit de 1e en 2e lijn. De vergadering besloot dat er een totaal aanpak van het ouderenbeleid van de grond moest komen en zette daartoe een werkgroep Totaal Ouderenbeleid Venlo aan het werk. De werkgroep formuleerde haar opdracht als volgt:

"In samenspraak met ouderen komen tot een integrale aanpak van het ouderenbeleid in de gemeente Venlo met als uitgangspunt het zo lang mogelijk zelfstandig functioneren van de ouderen in de eigen omgeving".

Men maakte daarbij een onderscheid naar vraag en aanbod.

Vraag

De vraagkant, de ouderen dienen een grote greep te krijgen op het hele gebeuren. Zij moeten in feite zelf een analyse maken hoe het met de voorwaarden ten behoeve van het zelfstandig functioneren in hun wijk is gesteld. De aanpak hiervan heeft als kern het groepsgevoel praten met ouderen over het zo lang mogelijk zelfstandig wonen in de desbetreffende buurt/wijk.

Dat dient:

1. materiaal op te leveren dat gebundeld bruikbaar is om stedelijk een integraal ouderenbeleid te formuleren en
2. ouderen te activeren om zelf met de zaken die ze aangeven aan de slag te gaan.

De uitvoering van deze aanpak gaat via de volgende stappen.

- a. De functionaris G.O.W. (Gecoördineerd Ouderen Werk) maakt een (globale) buurtanalyse.
- b. Er wordt een projectgroep samengesteld uit onder andere de vrijwilligers die de groepen gaan begeleiden, functionaris G.O.W., buurtwerk, ouderen in de wijk, hulpverlener(s) uit de zorghoek.
- c. Deze projectgroep bespreekt de buurtanalyse, vult eventueel aan en haalt er een aantal mogelijke thema's uit voor bespreking in de ouderengroepen.
- d. Ouderengroepen worden samengesteld waarbij zoveel mogelijk wordt gelet op zaken als spreiding in de wijk, leeftijdsverschillen enz.
- e. De groepen ouderen praten over de thema's die door de projectgroep zijn voorgesteld en/of over andere thema's die zij belangrijk vinden rond het zelfstandig wonen in die wijk.
- f. De projectgroep bekijkt en analyseert de gegevens en conclusies uit de groepen en vult eventueel nog aan.
- g. Het totaal wordt zo mogelijk nog in de breedte van de wijk gecheckt door middel van buurt-/straatvergaderingen van ouderen.
- h. De ouderengroepen uit de voorgaande stappen en/of andere groepen ouderen gaan met een of meer zaken, die ze hebben geconstateerd aan het werk.
- i. Het materiaal gaat in z'n totaliteit naar de werkgroep die het werkt in een stedelijk integraal ouderenbeleid en verbindt daar ook de consequenties aan als er wat moet gebeuren.

In de praktijk zijn in verschillende wijken de gesprekken met ouderen gehouden, met toenemende belangstelling van ouderen en van mensen die de groepen willen begeleiden. Daarna zijn al direct verschillende groepen ouderen aan de slag gegaan met zaken die ze belangrijk vinden: zoals geschikte huisvesting in de buurt; bouw van een nieuw verzorgingstehuis in de buurt, een klussenhulpdienst voor en door ouderen enz.

In deze groepen vinden we een aantal mensen terug uit de gespreksgroepen, maar ook andere in het thema geïnteresseerde ouderen uit de buurt. De groepen worden ondersteund door het G.O.W. maar het buurtwerk gaat een aantal hiervan overnemen, zodat weer in volgende wijken kan worden gestart.

Aanbod

De aanbodzijde, de voor ouderen van belang zijnde instellingen werken waar mogelijk mee aan het inventariseren in de wijk en het activeren van de ouderen daarbij. Zij hebben uitgesproken, dat zij het werk af willen stemmen op wat ouderen in de wijk aangeven. Daar kunnen zij evenwel niet op wachten. De zogenaamde zorg-instellingen worden geconfronteerd met een teruggang van het aantal intra-murale verzorgingsplaatsen in Venlo in verband met de renovatie van 2 verzorgingshuizen. De gezamenlijke Venlose instellingen onderschrijven in de nota "Minder tehuis - meer thuis" een afbouw van een aantal verzorgingsplaatsen maar die teruggang heeft wel consequenties voor de zogenaamde thuiszorg. Vandaar dat men probeert, vooruitlopend op de gegevens uit de wijken, op stedelijk niveau de huidige voorzieningen integraal af te stemmen en zo nodig anders te organiseren. Daartoe worden de voorzieningen en de hulp-/dienstverlening één voor één, stap voor stap, tegen het licht gehouden van de basisprincipes en uitgangspunten die men heeft onderschreven. Tevens zijn er 3 samenwerkingsmodellen gemaakt die de grenzen tussen instellingen en werksoorten stapsgewijs opheffen. Ook hier vinden we een probleemgerichte benadering bij het bekijken van hulpverlening en voorzieningen. Men gaat consequent terug naar de stelling: "En waarvoor was die voorziening nu ook al weer? Welke problemen dienen er mee te worden opgelost?" om zo zaken opnieuw op een rij te zetten, opnieuw te organi-

seren, zoveel mogelijk doorgedacht los van grenzen die instellingen en werksoorten op dit moment hebben. Dat dit tot soms verrassende conclusies leidt zal niemand verbazen en de verwachting is dat door op deze manier verder te gaan het nodige op z'n kop wordt gezet. Op termijn zullen afstemming en organisatie van de hulp-/leefdienstverlening zo veel mogelijk naar het wijkniveau worden teruggebracht, waarbij direct aangesloten wordt op de mensen/behoefte van ouderen in de desbetreffende wijk.

Resultaten/Effecten

- De belangrijkste resultaten tot nu toe zijn gedeeltelijk al aangegeven.
- Er zijn groepen ouderen in de wijk aan het werk om oplossingen te bewerkstelligen voor de vragen die ze hebben rond het zelfstandig wonen in die wijk. Dat heeft al zijn uitwerking gekregen op onder andere het programma van eisen voor een nieuw te bouwen verzorgingshuis in Venlo-Zuid en de door de woningbouwvereniging gehanteerde richtlijnen voor de bouw van bejaardenvoorzieningen.
 - Uit de gesprekken met ouderen zijn belangrijke gegevens gekomen waaruit het beleid en de welzijns- en hulp-/dienstverleningsinstellingen de consequenties zullen moeten trekken.
 - De voor ouderen van belang zijnde instellingen zijn bezig de hulp-/dienstverlening op elkaar af te stemmen en te stroomlijnen om de kwaliteit te verbeteren.
 - Er wordt gewerkt aan nieuwe initiatieven die beter aansluiten bij de vragen/behoefte van ouderen in de wijk zoals verregaande samenwerkingsvormen in de wijk, wijkhulpverlening, mogelijkheden van het verzorgingshuis als wijkvoorziening enz.
 - De groepen ouderen gaan ondersteund worden door het buurtwerk dat dienaangaande zijn prioriteiten heeft bijgesteld.
 - Ouderen krijgen met de door hen geuite vragen/behoefte en de manier waarop zij daar aan gaan werken meer greep op beleid en uitvoering van voor hen van belang zijnde instellingen en voorzieningen.

Vragen/Knelpunten

- De belangrijkste knelpunten zitten in de verkokerde regelgeving en financiering: het buurtwerk (gemeente) wordt anders gefinancierd dan het G.O.W. (provinciaal), Kruiswerk (AWBZ), Gezinsverzorging (Rijk) enz. Werk is aan regels gebonden en door de verregaande bezuinigingen van de laatste jaren is overal de "rek" eruit.
- De decentralisatie van organisatie en uitvoering van werk naar de wijk zal heel wat haken en ogen hebben: wat betekent één en ander voor het management van de instellingen? Hoever kan je daar in gaan? Waar liggen de grenzen in de samenwerkingsmodellen?
- Het werken met de ouderen in de wijk maakt nogal wat los: niet alleen het materiaal wat eruit komt maar ook de hoeveelheid groepen die er gaan komen. De praktijk leert dat het enthousiasme nog steeds groeit. Bovendien roept het één het ander op, kortom er doemen bergen werk op voor G.O.W. en buurtwerk.
- Een vraag is ook nog het vinden van een goede structuur waarin de ouderen uit de wijk hun zaken duidelijk en doeltreffend naar voren kunnen brengen met een goede ingang naar zowel het gemeentelijk beleid als naar het beleid van voor hen van belang zijnde instellingen. Er zijn voorbeelden te over, maar ook genoeg voorbeelden waarin structuren veranderen in bureaucratische rompslomp en kanalen dichtslibben. Oppassen geblazen dus. Al werkende wordt geprobeerd de voor de plaatselijke situatie meest passende oplossing te vinden.

Tot slot

De ontwikkelingen in Venlo staan niet op zich. Op meer plaatsen wordt in Limburg in deze richting gewerkt. Het WOZON is direct betrokken bij een experiment Ouderenbeleid in Kerkrade, wat een wat andere ontstaansgrond heeft, maar waarin de ontwikkelingen in dezelfde richting gaan. Daarnaast wordt samen met de Steunfunctie Ouderenwerk nog een aantal andere projecten gevolgd en ondersteund. Provinciaal komen de ervaringen samen in een Werkverband Integraal Ouderenwerk waarin de werkers uit de verschillende projecten elkaar informeren en samen met WOZON en Steunfunctie Ouderenwerk de aanpak verder uitwerken. Voor verdere informatie en materiaal kan met zich wenden tot

Max Knegtel, stafmedewerker Werkcentrum
Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland (WOZON)
Postbus 521, 6130 AM Sittard,
tel. 04490-13912

OPBOUWWERK EN OUDEREN IN DE GEMEENTE LEEUWARDEN

Naast en binnen de bekende opbouwwerk-beleidsterreinen, stadsvernieuwing en ruimtelijke ordening, is door het Centraal Orgaan Leeuwarden (COL) tot voor kort weinig of geen aandacht geschonken aan de categorie oudere bewoners in deze stad. Dit terwijl Leeuwarden een gemeente is, waar relatief veel oudere mensen boven de 65 jaar wonen. Volgens de PPD-Friesland zullen er in 1986 12.767 ouderen, dit is 15% van de bevolking in Leeuwarden, wonen (ter vergelijking, landelijk ligt dit percentage op ongeveer 11%).

Dat deze aandacht voor ouderen nog zo weinig aanwezig is, is niet uniek voor het COL en heeft een aantal oorzaken:

- Door de aanwezigheid van instellingen welke specifiek werken t.b.v. ouderen zijn veel zaken, ouderen betreffende, buiten het 'gezichtsveld' van bewonersorganisaties en zo ook opbouwwerkers gebleven. Later ga ik hierop in in de beschrijving van de Leeuwarder situatie.
- Beeldvorming: in het algemeen, maar ook bij beroepskrachten heerst vaak een negatief beeld over ouderen. Een beeld wat te karakteriseren valt met de volgende steekwoorden: gebrekkig, traag, zeurderig, niet te organiseren etc.
- Het werken met ouderen vereist een andere aanpak (methodiek) dan men gewend is. Deze aanpak is moeilijk in te passen in de aanpak welke gehanteerd wordt bij voornoemde beleidsterreinen.
- Veel ouderen zijn niet of nauwelijks georganiseerd. Voorzover ouderen georganiseerd zijn, is dit in de ouderenbonden, welke overkoepeld worden door de COSBO. De ouderenbonden hebben een meer "vakbondachtig" karakter waardoor ze enerzijds niet alle ouderen aanspreken en anderzijds slecht aansluiten op de meer wijk- en dorpsgerichte organisaties waarmee het opbouwwerk traditioneel samenwerkt.
- De huidige ouderen hebben een tijd meegemaakt, dat er nog weinig sprake was van medezeggenschap en inspraak, laat staan van opbouwwerk. Veel ouderen zijn dan ook niet op de hoogte met wat het opbouwwerk hun te bieden heeft.

Voordat ik verder inga op de Leeuwarder situatie, wil ik nog wel iets kwijt over wat er nu onder "ouderen" verstaan wordt.

In diverse gesprekken blijkt dat men bij ouderen vaak denkt aan een homogene categorie mensen, waaraan een aantal kenmerken toe te schrijven zijn. Hulpbehoefendheid en zorg zijn daarbij de kernbegrippen.

Mijns inziens is het echter een grote misvatting ouderen als één categorie te benaderen. Alleen al de leeftijd is zeer uiteenlopend, ze varieert grofweg van 55 tot ruim 90 jaar. Dit verschil in leeftijd uit zich op verschillende manieren: slechts een zeer beperkt aantal ouderen voldoet aan het beeld van de hulpbehoevende mens, welke zowel fysiek als geestelijk onderhevig is aan achteruitgang. Verreweg het grootste deel van de ouderen is, zoals dat heet, vitaal en zeer wel in staat zijn of haar eigen boontjes te doppen. De zorgbenadering heeft veel ouderen afhankelijk gemaakt van allerlei instanties en instellingen. Ouderen hebben zelf echter veel kennis, (werk)ervaring en vaardigheden in huis waarvan weinig of geen gebruik gemaakt wordt.

Het organiseren van deze ouderen met hun kennis en vaardigheden kan hun positie aanzienlijk versterken, waardoor het gevoel van (potentiële) afhankelijkheid grotendeels kan verdwijnen.

Zonder mij nu vast te leggen op een uitputtende definitie van ouderen, kan een aantal kenmerken opgesomd worden. Deze kenmerken zijn 'open

deuren' maar kunnen als handvat dienen om het werken voor ouderen vorm te geven.

- Leeftijd: In de statistieken wordt de leeftijd van 65 jaar gehanteerd. In de praktijk wordt echter vaak uitgegaan van 55+.
 - Ouderen zijn over het algemeen niet (meer) actief in het arbeidsproces. Maatschappelijk gezien dreigen ze daardoor als een "oninteressante" groep beschouwd te worden. Ze beschikken echter over veel vrije tijd, welke gecombineerd met hun kennis en vaardigheid juist van maatschappelijk nut kan zijn.
- Een negatief bijverschijnsel is, dat zij meestal ook een zeer laag tot minimaal inkomen hebben.
- Ouderen hebben en leven met het perspectief dat zij op een bepaald moment lichamelijk en misschien ook geestelijk, minder goed zullen gaan functioneren. Ze zullen dan een beroep moeten doen op anderen (buren, familie, hulpverlenings instanties). Dit perspectief ligt vaak ten grondslag aan keuzes waarvoor ouderen staan en het handelen wat daaruit voortvloeit. Zwart-wit gesteld: Zekerheid op ondersteuning en hulp, "wanneer het zover is", is vaak een reden de eigen vertrouwde woonsituatie op te geven.
 - De mobiliteit van ouderen neemt af, waardoor afstand een belangrijk criterium wordt bij deelname aan activiteiten en het gebruik maken van voorzieningen.
 - Ouderen zijn groot geworden in een tijd, dat er nog weinig doorstroming was naar het voortgezet onderwijs. Hun opleidingsniveau ligt dan ook lager dan die van de gemiddelde Nederlander.

Aanleiding tot meer aandacht voor ouderen bij het COL.

Behalve de landelijke ontwikkelingen zoals het "Flankerend Bejaardenbeleid" en de bezuinigingen op de intra-murale zorg (7% norm) zijn er in Leeuwarden een aantal concrete aanleidingen op te noemen:

Begin jaren '80 raakte ondergetekende betrokken bij een aantal renovatieprojecten in de wijken Hollanderwijk en Huizum-west. Bij deze projecten bleek, dat er weinig specifieke maatregelen waren ter bescherming van de belangen van ouderen. Van enige coördinatie en overleg met andere instanties, werkzaam t.b.v. ouderen was totaal geen sprake.

Daarnaast werd ik als opbouwwerker regelmatig geconfronteerd met individuele vragen van ouderen, waarvoor geen duidelijke doorverwijzing mogelijk was. In Leeuwarden werken slechts het opbouwwerk en het sociaal-cultureel werk wijkgericht, de afstand tot andere instanties zoals bijvoorbeeld het maatschappelijk werk is daardoor waarschijnlijk te groot.

Dit is aanleiding geweest contact op te nemen met de projectleider van het Dienstencentrum Huizum-west. Uit dit contact is het wijkoverleg Huizum-west gegroeid welke zich is gaan richten op de ouderen (zie verder op).

In het kader van de stadsvernieuwing van de binnenstad van Leeuwarden vinden er discussies plaats over de aard en aantal woningen welke daar t.b.v. ouderen gerealiseerd dienen te worden. In de binnenstad wonen veel ouderen in de aanwezige verzorgings- en/of bejaardentehuizen. Een gedeelte daarvan zal gesloopt en vervangen worden door nieuwbouw. Bij deze discussie worden de ouderen zoveel mogelijk betrokken.

Beschrijving situatie in Leeuwarden

In de jaren '60 is in Leeuwarden het eerste dienstencentrum van het land t.b.v. ouderen geopend. In de daarop volgende jaren zijn er nog twee dienstencentra bijgekomen. Deze drie dienstencentra hebben als taak, zoals de naam het al zegt, diensten aan te bieden. Ouderen kunnen er

komen douchen/baden in een aangepaste badcel, hun was laten doen, zich laten behandelen door een pedicure. Verder houden de dienstencentra zich bezig met bemiddeling naar verzorgingstehuizen, maaltijdverstrekking, dagopvang voor minder-valide bejaarden en bieden zij een uitgebreid pakket van sociaal-culturele activiteiten aan. De genoemde dienstencentra worden intensief bezocht door grote groepen van ouderen boven de 55 jaar. De dienstencentra hebben tevens een coördinerende functie toebedeeld gekregen. Doordat de nadruk ligt op het functioneren van het centrum zelf, is deze functie slecht uit de verf gekomen. Daarom is rond 1975 de Stichting Bejaardenwerk Leeuwarden (SBL) opgericht, welke deze coördinerende functie meer inhoud moet geven. Hiertoe is een aantal functionarissen aangetrokken. De SBL wordt bestuurd door een samenwerkingsverband van een groot aantal instellingen en organisaties, waaronder de gezins/bejaardenverzorging, wijkverpleging, woningbouwcorporaties, ouderenbonden. Daar waar geen dienstencentra zijn, zijn met medewerking van de SBL werkgroepen 65+ ontstaan. Deze houden zich bijna uitsluitend bezig met sociaal-culturele activiteiten.

Deze, toch gunstige omstandigheden, hebben er toe bij gedragen, dat veel problematiek rond ouderen buiten het gezichtsveld van de bewonersorganisaties, buurthuizen en diensengevolge ook van opbouwwerkers, bleven. Het subsidiebeleid van de gemeente heeft dit versterkt: in wijken waar dienstencentra staan of werkgroepen gesubsidieerd worden, kunnen wijkorganisaties en buurthuizen geen subsidie krijgen t.b.v. activiteiten voor ouderen. Ook is vorig jaar een projectsubsidie, ingediend door het COL t.b.v. een concreet project, door de gemeente afgewezen met als argument, dat opbouwwerk zich niet te bemoeien heeft met ouderen en dat zoiets weggelegd is voor de SBL.

Het beleid van het COL

Wat betreft het beleidsterrein ouderen en opbouwwerk heeft het COL nog geen expliciet beleid ontwikkeld. In haar beleidsnota d.d. 1984 wordt, op basis van maatschappelijke analyse, geconstateerd, dat de ouderen in de toekomst een nieuw beleidsterrein zullen vormen maar verder wordt aan deze constatering geen beleidsmatig vervolg gegeven. Op zich is zoiets niet verwonderlijk. Enerzijds vanwege de onbekendheid met het terrein en de specifieke Leeuwarder situatie (zie hier boven), anderzijds wordt dit ook veroorzaakt door de decentrale organisatiestructuur van het COL, waarbij primaat in de wijken en buurten ligt. Projecten zullen zo in eerste instantie op wijk- en buurtniveau ontstaan en vervolgens na bundeling vertaald worden in een meer stedelijk beleid.

Om een toekomstig beleid vorm te kunnen geven is er wel een overleg gestart met de SBL. Uitgangspunt hierbij is dat SBL haar coördinerende rol dient te blijven vervullen, maar wellicht zou kunnen uitbreiden naar meer beleidsterreinen waar ouderen mee te maken hebben. Met name wordt hierbij gedacht aan handhaving zelfstandige huisvesting en de daarbij behorende uitbreiding en toegankelijk maken van voorzieningen. Wat dit laatste betreft denkt het COL een ondersteunende positie in te kunnen nemen voor ouderen die zich actief willen inzetten voor hun huisvestingsproblematiek en alles wat daar om heen hoort.

Hierbij wordt gepoogd aansluiting te vinden bij het woningbehoefte-onderzoek, dat de gemeente onder de ouderen in Leeuwarden is gestart. Bekend is dat een 'normaal' woningbehoefte-onderzoek vaak de bekende wegen en verwachtingen bevestigt. Daarom is het de bedoeling met de gegevens van het onderzoek aangevuld met voorbeelden van 'alternatieve' woonvormen wijksgewijs gesprekken te voeren met ouderen over hun huisvestingssituatie.

Het één en ander hopen we uit te voeren in samenwerking met de ouderen-

bonden en de SBL. Zo kunnen ouderen een duidelijk eigen aandeel leveren aan een, tot nu toe ontbrekend, beleid op het gebied van ouderenhuisvesting.

Tevens kan zo gewerkt worden aan een wijkgerichte organisatie-structuur van ouderen, als aanvulling op de ouderenbonden. Ouderenbonden en de meer wijkgerichte organisaties kunnen zo gezamenlijk zich sterk maken voor de belangen van ouderen en hebben zo meer mogelijkheden de achterban bij hun werk te betrekken.

Tot dusver is de rol van het opbouwwerk bescheiden en voornamelijk nog initiërend en verkennend. Het bescheiden aantal van 4 uren per week maakt een grotere inzet niet mogelijk.

Wijkprojecten

Het al eerder genoemde wijkoverleg Huizum-west is als 1ste lijns overleg gestart zonder specifiek gericht te zijn op ouderen. Huizum-west is een grote wijk van zo'n 4000 woningen, welke gedeeltelijk voor en gedeeltelijk na de oorlog gebouwd zijn. Een groot gedeelte is stadsvernieuwingsgebied, in het ander gedeelte staan veel woningen die ook op de nominatie staan opgeknapt te worden. In de wijk staan een dienstencentrum en een drietal wijk-/buurtcentra. Daarnaast zijn er in de wijk geen bejaarden- en/of verzorgingstehuizen.

Al gauw is gebleken dat de aan het overleg deelnemende instellingen vooral te maken hebben met, soms schrijnende, problemen van ouderen. Begin 1985 heeft het wijkoverleg dan ook besloten zich in eerste instantie te richten op ouderen en een werkbare organisatievorm te maken, waarin alle aspecten van het ouder worden zoveel mogelijk tot hun recht komen:

In een platform zullen alle betrokken organisaties en instellingen en belangenorganisaties vertegenwoordigd zijn. Naast informatie-uitwisseling heeft dit platform een functie in het vaststellen van de grote lijnen.

Vanuit dit platform wordt een aantal taakgerichte werkgroepen gevormd, die aan concrete aandachtsgebieden zullen werken. Deze aandachtsgebieden zijn: veiligheid, huisvesting, verbetering dienstverlening, sociaal-culturele activiteiten, eerste lijns hulpverlening.

Op een aantal punten heeft het voornoemde overleg al enig resultaat geboekt:

- Door de betrokkenheid van de wijkorganisaties, is het mogelijk de sociaal-culturele activiteiten voor ouderen meer te spreiden over de verschillende wijkcentra. Hierdoor is de afstand tussen de ouderen en de plaats van activiteiten minder groot en kan het Dienstencentrum zich meer richten op de 'hulpbehoevende' ouderen. Zij zijn hiertoe het beste ingericht, maar door de enorme groei van het aantal bezoekers dreigde deze categorie uit de boot te raken. Een dergelijke spreiding heeft tevens als voordeel, dat activiteiten voor ouderen een integraal onderdeel worden van de normale activiteiten van wijkorganisaties en zo het stigma, alleen voor ouderen, een beetje kwijt kunnen raken.
- In het kader van herziening beleidsnota stadsvernieuwing van de gemeente Leeuwarden is vanuit het overleg en de betrokken organisaties een reactie gestuurd. In deze reactie wordt er op aangedrongen bij woningverbetering de huisvesting van ouderen meer aandacht te geven. Op zo'n manier wordt ook "het beleid" rond huisvesting en stadsvernieuwing meer bij de problematiek van ouderen betrokken.

- In de wijk ligt een klein complex vooroorlogse woningen welke gerenoveerd zal worden. De gemiddelde leeftijd van de bewoners van dit complex is 69 jaar. In een overleg tussen bewonersorganisatie en wijkoverleg zijn voorstellen ontwikkeld waardoor de oudere bewoners zo weinig mogelijk problemen ondervinden, voor en tijdens de renovatie:
 - . directe bemiddeling voor hulpbehoevende ouderen, waardoor zij sneller een plaats in een verzorgingstehuis kunnen krijgen en niet eerst 2 keer moeten verhuizen;
 - . collectieve verhuizersregeling, waardoor een verhuizing ook betaalbaar blijft;
 - . ondersteuning bij schoonmaak en klussen in samenwerking met het Project Mensen zonder werk en het Famkeswurkproject tegen een minimale vergoeding;
 - . persoonlijke benadering bij de mensen thuis;
 - . spreekuur in de wijk van de bewonersfunctionaris van de woningbouwcorporatie;
 - . extra aandacht van de hulpverleningsinstanties.
- Eind 1985 is een begin gemaakt met de opzet van een informatie- en adviesfunctie in de wijk zelf. Dit zal in samenwerking met het Stedelijk advies en informatiecentrum opgezet worden. De afstand tussen de ouderen en zo'n advies- en informatiefunctie wordt zo verkleind, waardoor ouderen gemakkelijker gebruik zullen maken van zo'n voorziening. Tevens is het de bedoeling de ouderen, met hun kennis, uitdrukkelijk bij deze opzet te betrekken en hun daar een actieve rol toe te bedenken.

De rol van het opbouwwerk was tot voor kort voornamelijk initiërend en coördinerend. Daarnaast legt het opbouwwerk de relaties naar de betrokken bewonersorganisaties. Ook in deze wijk blijken de ouderen zelf weinig of niet georganiseerd te zijn. Daarin is voor het komend jaar een taak voor het opbouwwerk weggelegd, zodat zij in de toekomst met name ouderen zal ondersteunen bij hun inbreng in het wijkoverleg. Zelf ben ik begin 1986 niet meer werkzaam in deze wijk, zodat ik de meest recente ontwikkelingen niet meer heb bijgehouden.

Analoog aan het wijkoverleg in Huizum-west wordt er door de SBL in tal van wijken een soortgelijk overleg opgestart. Het opbouwwerk wordt tevens gevraagd daarin zitting te nemen. Tot dusver is het echter zeer onduidelijk wat er van het opbouwwerk verwacht wordt, zodat vooralsnog besloten is niet aan deze overleggen deel te nemen.

Tenslotte

Ik wil dit artikel eindigen met een aantal persoonlijke conclusies/aanbevelingen. Op het terrein van ouderen is al een groot aantal, veelal gevestigde, instituties actief. Deze kenmerken zich vaak door een sterk 'paternalistische' benadering van bovenaf, waarbij de ouderen zelf weinig of geen inbreng hebben. Het verplicht stellen van bewonerscommissies in bijvoorbeeld de verzorgingstehuizen heeft hierin nog weinig verandering gebracht.

Op een aantal punten worden ouderen 'gehoord' via de grote omweg van ouderenbonden. Ik wil aan de belangrijke functie van ouderenbonden geen afbreuk doen, maar duidelijk is, dat zij slechts een beperkt aantal ouderen organiseren en zij op z'n tijd grote problemen ondervinden in het betrekken van de achterban bij hun doen en laten.

Ouderen de mogelijkheid te bieden hun belangen op alle verschillende niveau's te behartigen vereist een grote inzet van ouderen zelf maar ook

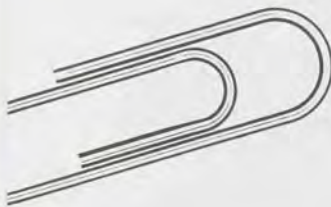
van de ondersteunende instellingen en organisaties. Wil het opbouwwerk in deze een rol kunnen spelen zal ze aan een aantal voorwaarden moeten voldoen:

- Ruim voldoende beroepskrachtentijd vrijmaken om zo een afwachtende houding om te kunnen buigen in een initiatief nemende houding.
- Ze zal aan de ouderen duidelijk moeten maken wat het opbouwwerk te bieden heeft.
- In een instelling zal voldoende inhoudelijke kennis aanwezig dienen te zijn rond de problematiek van ouderen, de wet en regelgeving rond de ouder wordende mens (wet op de bejaardenoorden e.d.) en de gezondheidsvoorzieningen voor ouderen.
- Ze zal relaties moeten leggen met een, voor veel opbouwwerk instellingen, geheel nieuw netwerk van instellingen en overheden (gezondheidszorg, provincie, hulpverlening).
- Er zal gewerkt moeten worden aan een methodiek-ontwikkeling, waardoor een op ouderen toegespitste aanpak vorm kan krijgen.

Ook het COI inclusief mijzelf is nog zoekende naar de juiste wegen en methoden inzake dit beleidsterrein, vandaar ook ons verzoek een themanummer aan opbouwwerk en ouderen te wijden.

In dit artikel worden nog vaak woorden zoals "zullen", "moeten" e.d. gebruikt. Hopelijk kan er over 2 jaar in de voltooid tegenwoordige tijd geschreven worden.

Bram Arnold
Centraal Orgaan Leeuwarden
p/a Emmakade 66A
9833 AT Leeuwarden
tel. 058 - 150775

OPBOUWWERK EN OUDERENWERK IN RELATIE TOT HET GEWESTELIJK EXPERIMENT HULPVERLENING IN DE KOP VAN NOORD-HOLLAND

1. De ontwikkelingen

Dat de bevolking sterk gaat vergrijzen is langzamerhand een bekend verschijnsel geworden. Meer en meer instellingen/organisaties en groepen worden min of meer gedwongen zich bezig te houden met het ouderenwerk. De wijze waarop en de mate waarin het terrein van het ouderenwerk wordt betreden verschilt per instelling. Ook het Ministerie van WVC houdt zich met deze materie bezig. Het beleid is gericht op het terugdringen van het aantal plaatsen in verzorgingshuizen (bezuiniging!). Uitgangspunt is het mogelijk maken dat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. De nota "flankerend bejaardenbeleid" (WVC) en het voorontwerp "Nota planning verzorgingstehuizen in Noord-Holland 1986-1990" (Provincie Noord-Holland) hebben betrekking op het verschuiven van de intra- naar de extra-murale voorzieningen. Ik wil geen uiteenzetting geven van wat flankerend beleid in het algemeen kan betekenen, en welke visie en werkwijze die verschillende instellingen hanteren, maar me meer toespitsen op het regionaal gebeuren in de Kop van Noord-Holland; de koppeling tussen het opbouwwerk en het ouderenwerk.

2. Het Gewestelijk Experiment Hulpverlening Ouderen in de Kop van Noord-Holland

Dit experiment tracht een antwoord te vinden op de huidige en in de toekomst steeds toenemende behoefte aan hulp- en zorgverlening aan oudere mensen in de samenleving, waarbij twee uitgangspunten van wezenlijk belang zijn, te weten:

- de oudere en ouder wordende mens in onze samenleving is een volwaardige en mondige burger. Hij/Zij is in staat en gerechtigd zelf aan te geven in welke mate en op welke wijze er van hulp- en zorgverleningsinstituten gebruik wordt gemaakt;
- de hulp- en zorgverlening zal op samenhangende en samenwerkende wijze moeten worden aangeboden. Instellingsdoelstellingen dienen ondergeschikt te zijn aan hulpverleningsdoelstellingen.

Het gaat niet om uitvoering van traditioneel gecoördineerd ouderenwerk, waarbij de eigen verantwoordelijkheden van de verschillende betrokken organisaties als gegeven worden beschouwd. Het experiment beoogt daarentegen alle betrokken vragers en aanbieders van hulp en verzorging een gezamenlijke verantwoordelijkheid te verlenen ten aanzien van de zorg- en hulpverlening aan de ouderen.

De gebruikers dienen meer duidelijkheid en inzicht te krijgen; zodat de hulpvraag meer en beter kan worden afgestemd op de specifieke behoefte.

Het experiment is in feite een ontwikkelingsproject, gericht op:

- verdere invulling en uitbreiding van de functie van gecoördineerd ouderenwerk;
- verantwoordelijkheid en taakinvulling van de afzonderlijke hulpverlening;
- mondig maken van de ouder wordende mens (daar waar het nog kan verantwoordelijk laten zijn voor de eigen situatie en hulpverlening);
- betrokkenheid van de ouderen bij het ontwikkelen van beleid en uitvoering.

In het kader van het experiment zijn vier proeflocaties aangewezen, te weten Den Helder, Schagen, Wieringen, Barsingerhorn/Niedorp. Deze proeflocaties zijn in overleg met de betrokken gemeenten, het gewest en de provincie tot stand gekomen. De instellingen die zich met de ontwikkeling en de organisatie van het experiment bezig houden zijn:

- R.S.W.V.O. - Regionale Stichting Welzijn Ouderen (Gecoördineerd Bejaardenwerk) met als werkgebied: Den Helder, Schagen, Texel.
- S.O.O. - Stichting SamenlevingsOpbouw Orgaan (Opbouwwerk) met als werkgebied: Regio Kop van Noord-Holland.

Met betrekking tot de proeflocaties ondersteunt R.S.W.V.O. Den Helder en Schagen, S.O.O. ondersteunt Wieringen, terwijl Barsingerhorn/Niedorp door beide instellingen wordt ondersteund.

In de proeflocaties wordt gewerkt aan een goed functionerend samenwerkingsverband, waarin verschillende instellingen/organisaties zijn vertegenwoordigd die al dan niet participeren in het opzetten en afstemmen van diverse voorzieningen en activiteiten. De instellingen die bedoeld worden zijn o.a.: Gezinsverzorging, Algemeen Maatschappelijk Werk, Wijkverpleging, Rode Kruis, Bejaardenbonden, Verzorgingstehuizen, diverse Vrijwilligersorganisaties ...

Inmiddels wordt er hard gewerkt aan onder andere "Alarmeringsvoorziening", "Telefooncircels", "Centraal Informatie- en Aanmeldpunt", "Warme maaltijdvoorziening", "Alternatief (Dienstencentrum) voor sluiting of inkringing Verzorgingshuizen" ...

Naast de vier proeflocaties hebben de volgende Gemeenten zich aangemeld als "Volggemeente": Harenkarspel, Sint Maarten, Zijpe, Callantsoog en Wieringermeer.

3. SamenlevingsOpbouw Orgaan en Ondersteuningsfunctionaris (opbouwwerker ouderenwerk)

In enkele "Volggemeenten" ontstaan initiatieven (opzetten van een organisatiestructuur/komen tot een samenwerkingsverband, ontwikkelen en organiseren van voorzieningen en activiteiten) zoals deze in de proeflocaties zijn ontstaan. De initiatieven zijn door het opbouwwerk (S.O.O.) opgepakt om de betrokken instellingen/organisaties en personen bij het verder ontwikkelen te ondersteunen.

Voor het S.O.O. is dit een belangrijk aandachtspunt (ouderenwerk), omdat in die gemeenten geen Gecoördineerd Bejaardenwerk is, maar gelet op de beschikbare en hoeveelheid werk op andere terreinen was het wenselijk om in het kader van het experiment een full-time (20 uur Provincie en 20 uur WVC) functionaris voor het ouderenwerk aan te stellen.

Ondergetekende is voor 20 uur (gesubsidieerd door Provincie) tijdelijk (anderhalf jaar) als ondersteuningsfunctionaris aangesteld om initiatieven in de "Volggemeenten" te ontwikkelen en te ondersteunen. Deze functie is bij het S.O.O. ondergebracht, omdat indien het experiment niet wordt voortgezet het S.O.O. "de stand van zaken" zal moeten oppakken. Mocht het experiment worden gecontinueerd of het werkgebied van de R.S.W.V.O. worden uitgebreid door het aanstellen van een of meer functionarissen in een of meerdere Gemeenten dan zal de ondersteuningsfunctionaris onder de vlag van de R.S.W.V.O. gaan werken.

Het ziet er naar uit dat de overige 20 uur ten behoeve van het experiment door het Ministerie van WVC zal worden gehonoreerd, zodat binnen afzienbare tijd een tweede ondersteuningsfunctionaris zal kunnen worden aangesteld.

4. Opbouwwerk en Ouderenwerk

Uitgaande van bovenstaande werk- en gebiedsaanduiding en de intenties van het experiment ligt hier duidelijk een taak voor het opbouwwerk, met name als je de ontwikkelingen bekijkt die ontstaan naar aanleiding van het "flankerend bejaardenbeleid". De instellingen/organisaties die met ouderen te maken hebben zijn bezig met het opzetten van activiteiten en voorzieningen ten behoeve van ouderen. Vanuit het opbouwwerk kunnen de (lokale) initiatieven worden ondersteund door de betrokken organisaties en personen inzicht te geven op welke

wijze de overheden werken en wat het flankerend ouderenbeleid kan betekenen.

Samenwerkingsverband

Om de initiatieven die hier en daar ontstaan beter op elkaar af te laten stemmen is een samenwerkingsverband wenselijk. Vanuit dit samenwerkingsverband kan worden gewerkt aan het uitgangspunt "ouderen moeten zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen".

Om "ouderen moeten zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen" te kunnen realiseren, dient er aan een aantal voorwaarden voldaan te worden:

- kwaliteit huisvesting (goede woning, voorzieningen in de woning, alarmering e.d.)
- kwaliteit woonomgeving (openbaar vervoer, verkeer, groenvoorzieningen e.d.)
- kwaliteit voorzieningen (sociaal-culturele activiteiten, maaltijd- en wasvoorziening, winkels e.d.)
- kwaliteit hulpverlening (gezin/bejaardenzorg, wijkverpleging e.a. op elkaar afstemmen)
- kwaliteit voorzieningen in de hulp/zorgsfeer (tijdelijke opname, dag/nachtopvang, dagverzorging)
- sociale contacten (bejaardensoos, huisbezoek, ziekenbezoek e.d.).

Vanuit het samenwerkingsverband kunnen de voorwaarden worden bekeken. Op lokaal niveau zullen de voorwaarden die wenselijk of noodzakelijk zijn kenbaar moeten worden gemaakt, zodat dit in het beleid tot uitdrukking kan komen.

Voor het opbouwwerk betekent dit globaal de volgende taken:

- het opzetten en het begeleiden van een samenwerkingsverband
- het ondersteunen van initiatieven en meewerken aan inventarisatie van bestaande voorzieningen en op welke wijze en in welke mate deze moeten worden uitgebreid en op elkaar moeten worden afgestemd
- het onderhouden van contacten met instellingen en organisaties op lokaal en regionaal niveau
- het geven van inzicht en mogelijkheden met betrekking tot beleid en subsidies
- het aanreiken van mogelijkheden om invloed te kunnen uitoefenen op het beleid (gemeentelijk/provinciaal)
- het verrichten van "administratieve" werkzaamheden (verslaglegging, notities e.d.)

Belangenbehartiging

In het verlengde van het samenwerkingsverband is het van belang dat bij het ontwikkelen en uitwerken van het beleid de ouderen deel uit maken van de diverse werkgroepen en (met name) het samenwerkingsverband om betrokken te zijn en hun belangen direct als lid of indirect via bijvoorbeeld de ouderen-bonden te kunnen behartigen.

Dit betekent dat het opbouwwerk zich ook moet richten op het leggen van contacten met ouderen en belangenorganisaties (A.N.B.O., K.B.O. e.d.) om op lokaal niveau de belangen te organiseren.

De ouderen die niet georganiseerd zijn kunnen betrokken worden door het organiseren van "informatiebijeenkomsten", waarbij gelegenheid wordt geboden om wensen en behoeften van ouderen kenbaar te maken.

Voor het opbouwwerk betekent dit:

- het leggen van contacten met belangenorganisaties
- het organiseren van informatiebijeenkomsten
- het ondersteunen van ouderen bij de opzet van organisatievorm.

Emancipatie

Een belangrijk aandachtspunt is het werken aan het versterken van de

positie van ouderen in het maatschappelijk gebeuren.

De meeste ouderen blijken een negatief zelfbeeld te hebben "daar ben ik te oud voor" en nemen daardoor niet meer actief deel aan het maatschappelijk gebeuren (eiland in de samenleving).

Verder dient de "discriminatie van ouderen" te worden doorbroken door het voorkomen dat anderen voor ouderen denken en zaken regelen (betutting!).

Het opbouwwerk kan een bijdrage leveren om bovenstaande te voorkomen door mee te werken aan de drempelverlaging.

De ouderen moeten in de gelegenheid worden gesteld om met hun eigen wensen en behoeften om te kunnen gaan en uit de voeten te kunnen.

Dit zou kunnen worden gerealiseerd door:

- het stimuleren van ouderen om actief deel te nemen
- het geven van voorlichting en informatie
- de ouderen aanspreken op eigen kennis en vaardigheden
- in samenwerking met instellingen/organisaties mogelijkheden en voorwaarden te scheppen voor ouderen om emancipatie mogelijk te maken.

André Bijlsma, Opbouwwerker Ouderenwerk
in het kader van het Gewestelijk Experiment Hulpverlening Ouderen in de Kop van Noord-Holland
Samenlevings Opbouw Orgaan, Rensgars
3a, 1741 BR Schagen, tel. 02240-96541

VERGRIJZING EN ONTGROENING

Bevolkingsprognose's gaan ervan uit, dat de komende 40 a 50 jaar het aantal bejaarden, d.w.z. mensen van 65 jaar en ouder, zal toenemen tot zo'n 20% (nu 11%) van de totale bevolking, met een grotere concentratie in de steden. Tegelijkertijd daalt het aantal jongeren (tot 20 jaar) van zo'n 28% tot 20 - 22%. In de vele publicaties, die er momenteel over dit onderwerp verschijnen spreekt men van 'dubbele vergrijzing' of 'ontgroening en vergrijzing' van de samenleving. Voor de komende 15 jaar zijn de financiële gevolgen van de toenemende vergrijzing beraamd op 12,2 miljard gulden.

De oudere van straks zal, in tegenstelling tot de bejaarde van nu, beter opgeleid en mondiger zijn; soms een wat beter inkomen hebben, door aanvullende pensioenvoorzieningen en onder de voorwaarde dat de AOW niet wordt aangetast; zal meer eisen stellen aan luxe en privacy; zal meestal ongehuwd zijn; zal een nog wat hogere leeftijd bereiken, waarbij het aantal hoogbejaarden (80+) en daarmee het aantal zieken zal toenemen. Nog een paar cijfers: ca. 90% van alle bejaarden zal thuis wonen, ca. 7% woont in een bejaardenoord, ca. 3% in een verpleegtehuis of ziekenhuis.

De vergrijzing van onze samenleving brengt tal van problemen met zich mee, die niet eenvoudig op te lossen zullen zijn. Opmerkelijk is, dat de laatste jaren wél is doorgedrongen, dat afgestapt moet worden van de gedachte, dat de levensavond zou moeten worden doorgebracht in mooie, in het groen gelegen bejaarden- en verzorgingstehuizen, die garant zouden moeten staan voor een vredige, welverdiende, goedverzorgde oude dag. Afgezien van het feit, dat geen bejaarde echt zit te wachten op een 'Avondrood' of 'Vrederust' komt het momenteel financieel ook heel goed uit deze gedachte te verlaten.

Centrale doelstelling van het ouderenbeleid op alle niveau's is dan ook het zo lang mogelijk handhaven van een zelfstandige leefwijze van ouderen. Zowel de ouderen zelf, via de bonden, maar ook op (georganiseerd) buurt- of wijkniveau, als de hulp- en zorgorganisaties en de overheden hebben zich de laatste jaren op deze gemeenschappelijke doelstelling gevonden.

Een ander belangrijk uitgangspunt, dat zo te zien door alle betrokkenen wordt gedeeld, is dat het moet gaan om 'door' ouderen in plaats van 'voor' ouderen; betutteling wordt - althans op papier - ingeruild voor emancipatie.

Daarbij komt met name voor de overheid nog een derde, belangrijk stokpaardje: de zorgzame samenleving. Begrippen als zelfzorg, mantelzorg, zelfhulpgroepen en vrijwilligerswerk zijn voortdurend terug te vinden in nota's die de verhoogde zelfredzaamheid van ouderen beogen.

Door een koppeling van het begrip emancipatie en vrijwillige hulp moet je je afvragen, of hier niet met de ene hand wordt gegeven, wat met de andere hand weer wordt teruggenomen. Vrijwillige hulpverlening zou wel eens remmend kunnen werken op het emancipatie-streven, werkt afhankelijkheid in de hand, en wordt beschouwd als goedkoop.

Bovendien blijkt, dat het begrip emancipatie in termen van sociaal-cultureel en zorgbeleid wordt ingevuld (zeggenschap over vorming, scholing, recreatie, de taak van de preventieve ouderenwerker e.d.) en niet in termen van sociaal-economisch beleid.

Een emancipatie-beleid in sociaal-economische termen zou bijvoorbeeld ook het abrupt afbreken van de beroepsloopbaan op 65-jarige leeftijd (of door vervroegde uittreding nog eerder) ter discussie stellen.

Prof. H. v.d. Berg geeft in zijn artikeltje 'Omgeving bepaalt het ouder worden' (NCR-Handelsblad 11.3.86) een aardig voorbeeld van de huidige praktijk: in Amsterdam heeft een werknemer gebruik moeten maken van vervroegde uittreding en hij stort zich enthousiast in het raadslidmaatschap van een stadsdeelraad. De 'onkosten-vergoeding' heet presentiegeld en is dus inkomen. De aldus noodzakelijke afdracht van belasting en premies noodzakten de man te stoppen met dit werk. Een voorbeeld van de zorgzame samenleving, waarbij je terecht de vraag kunt stellen of een extra preventieve ouderenwerker de oplossing is. Om daadwerkelijk recht te doen aan een emancipatiestreven van ouderen moeten zaken als huisvesting, inkomen (A.O.W. en pensioenvraagstukken), beroepsloopbaan (pensioen 'gerechtigde' leeftijd, v.u.t. en deeltijdarbeid) en het zinnig gebruik maken van ervaringen van ouderen met elkaar in samenhang worden gezien.

Als het gaat om recht te doen aan de positie van ouderen in onze samenleving, dan is de inkomenspositie van vitaal belang. Een voldoende inkomen immers biedt de mogelijkheid om zelf te kunnen voorzien in hulpmiddelen, goederen en diensten. Dat de inkomenspositie van ouderen uiterst wankel is, is bekend en dat die positie in de toekomst met meer ouderen alleen maar slechter wordt valt te vrezen, ondanks het 'optimisme' over de aanvullende pensioenvoorzieningen van de toekomstige ouderen. Zowel de minister-president als minister Brinkman hebben de laatste tijd proefballonnetjes opgelaten, die inhouden dat ouderen zelf zullen moeten opdraaien voor de kosten. Door de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is onlangs de commissie Drees ingesteld, die zal moeten bezien, of er wijziging in de huidige financiering van de AOW noodzakelijk is en hoe die er dan uit moet zien. Ondanks een geruststellende toespraak van minister de Koning bij de instelling van deze commissie ("het aantal werklozen en arbeidsongeschikten zal teruglopen, evenals het aantal van overheidsuitkeringen afhankelijk van jongeren; dus niet de betaalbaarheid maar de financieringswijze staat centraal in de opdracht aan de commissie") zou het uiteindelijk toch wel eens kunnen uitdraaien op een keuze tussen een halvering van de AOW of een verdubbeling van de premies.

Voor de huidige beleidsmakers lijken de zorgzame samenleving en het profijtbeginsel tesamen de grondslag te moeten vormen om de problematiek van de toenemende vergrijzing het hoofd te bieden, alle mooie woorden ten spijt. De (rijks)overheid komt tot nu toe niet verder dan het "zorgbeleid" en het zgn. "flankerend" beleid.

Dit blijkt ook als het gaat over de invulling van de nog in te stellen Raad voor het Ouderenbeleid: de ouderenbonden maken zich hard voor een brede taak, d.w.z. de raad zou de regering moeten kunnen adviseren over alle onderwerpen, die voor ouderen belangrijk zijn. Dus over zaken als volkshuisvesting, financiën, sociale zaken, gezondheidszorg, ruimtelijke ordening en verkeer; een brede, zelfstandige Raad voor Ouderen is nodig voor de emancipatie van ouderen, zo vinden de bonden. Minister Brinkman daarentegen houdt vast aan de gedachte dat de RvO een onderdeel zal moeten worden van de toekomstige welzijnsraad, waarbij het gevaar van verenging tot specifiek welzijn, recreatie, educatie en zorg, levensgroot op loer ligt.

Zorg voor Ouderen

heet de nota, die onlangs door Minister Brinkman en staatssecretaris van der Reijden aan de Tweede kamer werd aangeboden. "Als centraal uitgangspunt van het regeringsbeleid inzake het ouderenbeleid geldt dat een verschuiving wordt bevorderd van intra-murale naar extra-murale zorg,

van professionele hulpverlening naar zelfzorg en mantelzorg en van curatieve zorg naar preventieve zorg".

Hulpverleningsinstellingen worden middels deze nota opgeroepen samen te werken om te komen tot een grotere samenhang, een betere functie- en taakverdeling, waarbij met name het personeel vindingrijkheid aan de dag dient te leggen. P. Driest noemt het in het commentaar in het blad *Leef tijd* van maart jl. terecht 'een gratis appél aan iedereen, die met ouderenzorg te maken heeft'.

Opvallend én kenmerkend voor het huidige beleid is dat de financiële paragraaf ontbreekt: het gaat immers om reorganisatie en om herstructurering en dit behoeft, zoals uit de aanbiedingsbrief blijkt, vooralsnog volgens de bewindslieden geen extra geld te kosten. Alleen voor de te ontwikkelen consultatiefunctie van de verpleegtehuizen ten behoeve van de bejaardenoorden wordt 6 miljoen uitgetrokken en de voorgenomen volumegroei van 4% voor het kruiswerk blijft gehandhaafd.

Het valt ernstig te betwijfelen of de hulpverleningsinstellingen en alle andere betrokkenen blij moeten zijn met deze beleidsnota.

Flankerend Ouderenbeleid

In november 1983 bracht het ministerie van WVC de beleidsnota 'Flankerend Bejaardenbeleid' (F.B.B.) uit. Met als uitgangspunt het zo lang mogelijk handhaven van de zelfstandige leefwijze voor ouderen streeft de nota in feite een ombuiging na van intra-murale voorzieningen in de richting van een versterking van de extra-murale voorzieningen, m.n. op wijkniveau. Door WVC wordt voor de jaren '84, '85 en '86 respectievelijk 25, 50 en 75 miljoen gulden in de pot 'flankerend beleid' gestopt.

Het gaat bij dit beleid nadrukkelijk niet om nieuwe voorzieningen, maar om een betere, gerichtere benutting van functies en taken van de bestaande kernvoorzieningen: gezinszorg, bejaardenoorden, kruiswerk, gecoördineerd ouderenwerk, verpleegtehuizen. (In die zin brengt de nota *Zorg voor ouderen* niets nieuws). Op 1 januari 1985 wordt de nieuwe versie van de Wet op de Bejaardenoorden (W.B.O.) van kracht en een onderdeel van deze wet wordt gevormd door het flankerend beleid (het zgn. reikwijdtebesluit), dat hiermee een wettelijke basis verwerft. Het geld wordt via een bepaalde sleutel (die niet is gerelateerd aan het aantal ouderen) verdeeld over de provincies en de vier grote steden. Subsidies kunnen dan ook rechtstreeks bij de provincies en de vier grote steden worden aangevraagd, maar moeten wel voorzien zijn van een 'oordeel van het college van B&W van de betreffende gemeente, waarbij aangegeven dient te worden welke prioriteit het gevraagde project in heeft in het kader van de gemeentelijke welzijnsplanning'.

Het reikwijdtebesluit heeft voor wat betreft de interpretatie voor verwarring gezorgd; een zgn. smalle interpretatie luidt dat het bij het flankerend beleid moet gaan om de ontwikkeling van de wijkfunctie van de bejaardenoorden; bij een bredere interpretatie gaat het om het in samenhang ontwikkelen van beleid gericht op het zelfstandig wonen, al dan niet gekoppeld aan een bejaardentehuis. De brede interpretatie doet het meeste recht aan de uitgangspunten, die oorspronkelijk aan het flankerend beleid ten grondslag liggen: een gerichtere benutting van de vijf kerndiscipline's. Doordat er door de provincies en de betreffende gemeenten verschillende interpretaties worden gehanteerd en er relatief verschillende bedragen per provincie beschikbaar zijn is nu al duidelijk, dat er sterke regionale verschillen zijn ontstaan.

Hoewel de evaluatie van het beleid nog niet over 1985 beschikbaar is, wordt in 'welingelichte kringen' gevreesd, dat de critische kanttekeningen, die bij de evaluatie van 1984 zijn geplaatst voor een groot deel ook voor 1985 zullen gelden:

- het gaat bij de ontwikkelde activiteiten teveel om initiatieven van professionele zorginstelling in plaats van rechtstreekse ondersteuning van initiatieven van ouderen (groepen) zelf;
- door het ontbreken van duidelijke criteria (die nu schoorvoetend door de ene provincie wel en door de andere (nog?) niet worden ontwikkeld) is de basis van het beleid tamelijk wankel en is er sprake van een nogal willekeurige spreiding van gelden;
- er is te weinig sprake van een vernieuwende, samenhangende aanpak; het gaat (nog) teveel om ad hoc projecten.

Toch zie je - ondanks deze kritische geluiden- dat er iets op gang komt dat van betekenis is voor ouderen zelf. Kon mijn buurvrouw voorheen alleen maar een diepvriesmaaltijd afhalen bij de wijk-bejaardenpost, nu kan ze - met vervoer en al - gaan eten in het nabijgelegen bejaardentehuis. De maaltijdvoorziening heeft de eerst twee jaren van dit beleid een belangrijke plaats ingenomen (25% van alle gelden). Zo is er ook veel gewerkt aan de 24-uurs hulp- en opvangmogelijkheden, alarmsystemen en telefooncirkels. Het ontwikkelen van nieuwe woonvormen, groepswonen en zgn. tussenwoonvormen e.d. neemt een hoge vlucht en in het kader van het F.B.B. is een aantal experimenten op dit terrein gesubsidiëerd. Ook zijn er plannen ontwikkeld en uitgevoerd op het terrein van betere vervoersmogelijkheden voor ouderen. De ouderenbonden hebben middels F.B.B.-gelden een aantal vooral kadervormende activiteiten op afdelingsniveau kunnen realiseren.

Het project "Ouderen doen mee" is hier een goed voorbeeld van: op afdelings-/plaatselijk niveau werden voor de gemeenteraadverkiezingen partijprogramma's geanalyseerd en gesprekken gevoerd met politieke partijen om het (plaatselijke) beleid te beïnvloeden.

Als je kijkt welke 'geledingen' activiteiten hebben ondernomen en hiervoor F.B.B.-gelden hebben gekregen, dan springt het gecoördineerd ouderenwerk - ca. 40% - er uit. Daarnaast de bejaardenorden, ca. 20% en de gemeentelijke overheden ca. 15%. Algemene welzijnsorganisaties participeerden voor 10% en de verpleegtehuizen voor 12%. (gegevens over 1984).

Al met al lijkt me toch de conclusie gerechtvaardigd, dat er een proces gaande is waarbij je ziet dat ouderen zich steeds meer op hun belangen organiseren en voor hun rechten opkomen.

De praktijkbeschrijvingen, die dit thema-nummer bevat, vormen slechts een kleine greep uit wat er op velerlei terreinen bezig is zich te ontwikkelen. Naast het gecoördineerd ouderenwerk en de bonden heeft ook het opbouwwerk een functie om deze 'belangen- behartiging' te ondersteunen.

DE HEER A.J. GIJSBERS, DIRECTEUR-GENERAAL VAN W.V.C. HEEFT ONLANGS EEN REDE GEHOUDEN WAARIN HIJ ZIJN VISIE GAF OP EEN TOEKOMSTIG OUDERENBELEID

Wij hebben de tweede kamerleden mevrouw E. ter Veld (P.v.d.A.), mevrouw E. Terpstra (VVD), de heer F.J. van der Heijden (CDA) en de heer G. Mik (D'66) verzocht om een commentaar op de toespraak van de heer Gijsbers, waarbij de 3 volgende vragen als leidraad konden dienen:

1. Hoe kijkt U aan tegen een vergelijking van de voorzieningen voor ouderen in West-Duitsland en Nederland?
2. De heer Gijsbers acht familie-, bureu- en vriendenhulp van groot belang in een toekomstig ouderenbeleid; dit echter naast, en niet in de plaats van een zeker niveau van collectieve voorzieningen. Wat vindt U van deze opvatting?
3. Wat voor mogelijkheden ziet U om het "zorgzaam met elkaar - met ouderen - om te gaan" ook daadwerkelijk te verwezenlijken?

Zowel de toespraak als de reacties van de heren Van der Heijden en Mik drukken wij hierna af. Jammer genoeg was noch mevrouw Ter Veld, noch mevrouw Terpstra in verband met drukke werkzaamheden in staat haar commentaar tijdig bij de redactie in te leveren. (Zie blz. 53)

TOESPRAAK VAN DE HEER A.J. GIJSBERS BIJ DE OPENING VAN "666 jaar BORRO" IN HET GEMEENTEHUIS VAN ZUTPHEN OP 22 FEBRUARI 1986.

666 jaar BORRO.

Zo ongeveer de tijd die Huizinga beschreef in zijn "Herfsttij der Middeleeuwen". "Alle levensgevallen hadden veel scherper uiterlijke vormen dan nu". "Elke levensgebeurtenis, elke daad was omringd met nadrukkelijke vormen". "De grote dingen: de geboorte, het huwelijk, het sterven, stonden door het sacrament in de glans van het goddelijk mysterie. Maar ook de geringer gevallen: een reis, een arbeid, een bezoek, waren begeleid door duizend zegens, ceremonies, spreuken, omgangsvormen. Tegen rampen en gebrek was minder verzachting dan nu. Ziekte stak sterker af bij gezondheid; de barre kou en het bange duister van de winter waren een wezenlijker "kwaad".

"En alle dingen des levens hadden een pronkende en gruwelijke openbaarheid. De leprozen klepten met hun ratel en hielden ommetochten, de bedelaars jammerden in de kerken en stalden er hun wanstaltigheid uit." "Zo hoog en zwaar de stenen huizen van edelen en koopheren mochten zijn, de kerken bleven met haar omhoog rijzende massa's de aanblik der stad beheersen."

Ik heb getracht met deze citaten van Huizinga, ook al weer zo'n 70 jaar geleden neergeschreven, een beetje die tijd te doen leven, vooral om enigszins voelbaar te maken hoezeer de tegenstelling is met onze tijd. Onze daden worden niet omgeven met allerlei vormen, wij verzachten ons lijden en zullen het zeker niet ten toon stellen; wij leven centraal verwarmd. En de kerken beheersen ons gemeenschapsleven niet meer. Toen werden maar weinig mensen oud, ze waren ook vroeg oud. Nu worden velen oud en laat oud.

U gaat nu enkele maanden aandacht besteden aan wat vandaag juist 666

jaar geleden door een vooraanstaand man uit de kerk ten behoeve van "ouden en armen" - en dat viel samen - is gedaan. Meer nog: U gaat ook aandacht besteden aan wat ouderen in de toekomst in ons leven betekenen. U hebt mij gevraagd mijn visie te geven op een toekomstig ouderenbeleid. Wat zal dat in de toekomst worden, de positie van ouderen: wat wij als samenleving daarvan willen maken. Dat ligt in grote mate in onze eigen hand.

Natuurlijk: ministers en hun adviseurs, het parlement, zullen hier beslissend in handelen. Maar vergist u niet: zij bewegen zich binnen de ruimte van ons gemeenschappelijk gedachtegoed.

Hoe is de situatie, zoals we die thans zien. Het aantal ouderen neemt toe, het aantal jongeren neemt af. De hoog bejaarden -boven de 80 jaar- nemen het sterkst toe, verdubbelen tot het jaar 2000. Bovendien: de ouderen van het jaar 2000 hebben meer opleiding genoten, zij hebben ook meer geleerd zich te uiten, zij zullen zich dus meer roeren.

Dat betekent dat onze samenleving meer rekening gaat houden met de oudere, ook de politiek, want ouderen stemmen en dat doet de categorie van de allerjongsten niet.

De oudere in het jaar 2000 zal er ook financieel beter voor staan. Want nadat de A.O.W. is ingevoerd als bodempensioen is het bedrijfsleven aanvullend pensioen gaan opbouwen en dat zal in het jaar 2000 merkbaar zijn.

Positieve verwachtingen dus tot zo ver.

Maar het is niet allemaal zo positief.

Juist door de vergrijzing komt er een extra financiële last op de gemeenschap te drukken. Allereerst de A.O.W.

Wij betalen zelf onze A.O.W.-premie, maar dat is niet voor ons eigen pensioen. De werkende van vandaag betaalt de A.O.W. van de bejaarde van vandaag. Het is wat men noemt een omslagstelsel. Als dus de bejaarden in aantal toenemen en de werkenden niet in die mate, dan moeten de werkenden hogere premies betalen om de A.O.W.-uitkering gelijk te houden. Als bovendien onvoldoende economische groei optreedt dan zal de werkloosheid groot zijn en zal de groep mensen die de A.O.W.-premie uit eigen arbeidsinkomen betaalt nog kleiner zijn. Het gaat hierbij niet om kleinigheden. De uitkeringen A.O.W. zullen per 2000 ongeveer met 6 miljard moeten stijgen en dat moet door de werkenden extra worden opgebracht. En als we alle sociale verzekeringsuitkeringen beschouwen dan staat ons een stijging van 6 miljard te wachten.

De bejaarden maken ook veel meer gebruik van allerlei voorzieningen zoals: artsen, ziekenhuizen, verpleegtehuizen, bejaardentehuizen, wijkverpleging, gezinsverzorging. Dat zal voor 2000 zeker leiden tot extra lasten van tenminste 4 miljard, ik denk zelfs wel 7 miljard. Daar tegenover staat dat er minder jongeren zullen zijn en dat er daardoor op het onderwijs een besparing zal optreden van zo'n 4 miljard. Mogen we nu verwachten dat onze samenleving deze extra lasten zal willen dragen, zodat de positie van de oudere mens niet slechter hoeft te worden. Ik ben daar wat somber over gestemd.

De winsten van het bedrijfsleven zijn weer flink toegenomen, maar de financiële toestand van het bedrijfsleven was dan ook bar slecht geworden. Vele bedrijven - ook grote bedrijven als RSV, Nederhorst, OGEM - zijn te gronde gegaan. En de werkloosheid is nog steeds erg hoog en vermindert wezenlijk maar niet. Bovendien is het financieringstekort van de Staat nog te hoog, hebben we veel te veel geleend. Erger nog is dat velen menen dat de lasten die voortvloeien uit de sociale verzekeringen, uit gezondheidszorg, onderwijs, maatschappelijke voorzieningen thans en in de toekomst niet meer betaalbaar zijn en dat het stelsel dat we met elkaar hebben opgebouwd de veroorzaker is van onze slechte economische situatie. De roep om vermindering van collectieve lasten is dan ook groot, er is al sterk op bezuinigd en de verkiezingsprogramma's van de

grotere politieke partijen doen ingrijpende verdergaande bezuinigingen verwachten. In dat kader is het opmerkelijk dat de heer Nijpels, de lijstaanvoerder van de VVD, kortgeleden zei dat het peil van collectieve voorzieningen meer afgestemd moet worden op het niveau van de Duitse Bondsrepubliek. Een gedachtengang die allerminst vreemd aandoet. Immers, Duitsland is één van de welvarendste landen ter wereld en wij zijn er economisch en monetair ten zeerste mee verbonden. Een nogal voor de hand liggende opmerking dus. Hoe ziet dat er in Duitsland dan uit?

Het is altijd moeilijk niveauvergelijking toe te passen tussen twee landen. Zelfs als het elkaars burens zijn, zijn er allerlei moeilijk grijpbare verschillen. Duitsland heeft dan ook een andere sociale cultuur. Hogere inkomens worden veel lager belast, men kent er nogal genereuze mogelijkheden voor studiefinanciering, scholing en omscholing, ook voor gezinnen, voor eigen woningen, voor woon- en werkverkeer. Wat globaal gesproken: de werkgevende en de werkende bevolking heeft het goed, beter dan in Nederland; maar degene die niet werkt, niet meer werkt, nooit zal kunnen werken, die heeft het aanmerkelijk moeilijker dan in Nederland. En tot die laatsten behoren de ouderen. Hoe staat het met de voorzieningen voor de bejaarden in Duitsland? Wel, men kent er geen A.O.W. waar wij in Nederland in 1985 zo'n f 22,5 miljard aan uitgeven. Zeer veel gepensioneerden hebben maar een klein pensioen of zelfs helemaal niets en vallen terug op wat wij zouden noemen: de Bijstand. Voor \pm 60% der ouderen betekent dat leven op de armoedegrens want het niveau van de bijstand moet wel lager zijn dan in Nederland, want ondanks het groter beroep dat er in Duitsland op gedaan wordt en de meer dan 4 keer zo grote bevolking, geeft men er in Duitsland niet zoveel méér aan uit dan wij in Nederland.

Duitsland kent bijv. niet iets als de A.W.B.Z. waaruit onder andere verpleeghuizen worden gefinancierd waarin de populatie in ons land voor 80% bestaat uit bejaarden. Trouwens in bejaardentehuizen zijn in Duitsland 4% van de bejaarden opgenomen, bij ons meer dan 8%. Huursubsidies bestaan er nauwelijks, zodat de individuele huursubsidie waarop toch veelvuldig door bejaarden in Nederland een beroep wordt gedaan de bejaarden in Duitsland niet helpt en ook de gezinsverzorging die in Nederland bejaarden helpt om niet naar inrichtingen te gaan is er niet. Als in het kader van het terugbrengen van collectieve lasten - in het bijzonder van sociale lasten - Duitsland maatstaf wordt dan is dat voor bejaarden een somber perspectief.

Moeten we er van uitgaan dat ons sociale stelsel niet meer betaalbaar is, dat dit sociale stelsel zelfs de oorzaak is van de economische terugval die wij beleven, zodat het een economische noodzaak is juist hierin het mes te zetten? Ik geloof niet in de economische noodzaak daarvoor. Ik meen dat de grens voor ingrijpende vermindering van collectieve lasten voortvloeit uit maatschappelijke en politieke opvattingen, niet uit economische noodzaak. Het bedrijfsleven, het bankbedrijf niet het minst, heeft boter op het hoofd, als we zoeken naar oorzaken van de economische terugval. De woningmarkt is ingestort doordat de banken de prijzen van de huizen hebben opgejaagd door praktisch onbeperkte leningen te geven. Het bedrijfsleven heeft ook heel gemakkelijk bankkredieten kunnen krijgen. o.a. De grote en veelvuldige fusies die zich de afgelopen 10 à 20 jaar hebben voltrokken werden uit geleend geld betaald. De financiële positie van de bedrijven werd daardoor erg kwetsbaar en er behoeft dan maar weinig stagnatie of frictie in de economie op te treden of het is mis.

Niet alleen particulieren leenden gemakkelijk - voor huizen, voor auto's, voor wasmachines - niet alleen bedrijven, ook staten. Staten, allereerst ontwikkelingslanden maar beslist niet alleen deze, gingen grote leningen aan waarvan bij een neergaande conjunctuur aflossingen en rentebetaling steeds moeilijker werd. De economie lijkt wel wat op een

sneeuwmassa in de bergen. Er hoeft maar iets los te schieten of de sneeuwmassa gaat schuiven en wordt tot een verwoestende lawine. Een plotselinge verhoging van olieprijs - en op het ogenblik een plotselinge sterke verlaging - een sterke stijging van rente in een land als de Verenigde Staten bewust bewerkstelligd, kan dan tot die verwoestende lawines leiden. En heeft er toe geleid. Niet de collectieve lasten.

Als zo'n situatie optreedt dan moet er gesaneerd worden. Dan moeten wij de buikriem aantrekken en dan kunnen ook de sociale voorzieningen daarbij niet buiten schot blijven. Dit te meer omdat de economisch slechte toestand op zichzelf de collectieve lasten opvoert. Immers de werkloosheidsuitkeringen stijgen sterk maar ook de subsidies aan het bedrijfsleven. Maar dat betekent niet dat ons stelsel als zodanig blijvend moet worden aangetast. Het betekent daarom ook niet dat thans weer de bezuinigingen neer moeten komen op de sociale, medische en culturele voorzieningen van ons volk.

De subsidies aan het bedrijfsleven bijvoorbeeld mogen op het ogenblik ook wel eens nader getoetst worden. Deze hebben maar een beperkt nuttig effect gehad. Ze gaan thans nog door ondanks de grote winsten van het bedrijfsleven, dat in Nederland niet investeert maar het inmiddels weer gevormde kapitaal naar het buitenland brengt.

Iedereen moet beseffen dat een sterk en gezond bedrijfsleven nodig is. Ook dat wij met elkaar niet meer moeten uitgeven dan we verdienen is een goed richtsnoer. Het zal voor eenieder van ons nuttig zijn dat we sober leven. Ook in die zin dat we niet onnodig gebruik maken van artsen, verpleegsters, gezinsverzorgsters, ziekenhuizen, bejaardentehuizen etc. Waar we als familie, als vrienden, als burens elkaar over en weer kunnen helpen moeten we dat doen, want we moeten zorgzaam met elkaar omgaan.

Maar dat behoeft er m.i. niet toe te leiden dat de sociale gerechtigheid gevaar gaat lopen, dat zieken en zwakken niet meer adequate hulp krijgen, dat de A.O.W. gevaar gaat lopen. Ik hoop dat de samenleving inziet van hoe grote waarde het is dat we een systeem hebben opgebouwd waar niemand in armelijke omstandigheden hoeft te leven, ouderen de hulp zullen krijgen die ze nodig hebben, zieken geholpen kunnen blijven met de technisch hoogstaande ziekenzorg die we kennen. Maar we mogen dit alleen verlangen als we niet onnodig een beroep doen op hulp en ons stelsel van hulpverlening zo adequaat mogelijk inrichten.

De bedoeling van BORRO: hulp te geven voor hen die niet zonder kunnen, zullen we ook thans nog overeind moeten houden. Ook dat we daar als medemensen ons verantwoordelijk voor moeten stellen. Maar gelukkig hoeven we niet terug naar BORRO.

Ouderen leven wel in hun herfsttij, maar gelukkig niet in de "Herfsttij der Middeleeuwen".

REACTIE F.J. VAN DER HEIJDEN, FRACTIE C.D.A. OP REDE VAN DE HEER GIJSBERS (W.V.C.)

vraag 1.

Niet alleen in vergelijking met Duitsland maar vergeleken met alle andere Europese landen - om over de rest van de wereld maar niet te praten - zijn de Nederlandse voorzieningen voor ouderen voorbeeldig. Daar doen bijsturingen voor de financiering van al deze voorzieningen, die bijzonder noodzakelijk zijn om ze in een reeks van jaren overeind te houden, nauwelijks iets af.

Het verwijt dat in de laatste paar jaar is afgebroken, hetgeen na de oorlog is opgebouwd, is dan ook pure onzin.

Een heel andere vraag is of de individuele zorg en aandacht voor ouderen even voorbeeldig is. Hier bestaat het ernstige vermoeden dat in vele landen de ouderen in de hoofden en harten van jongeren een veel betere plaats hebben dan het zich in Nederland vaak laat aanzien.

vraag 2.

Familie-, burenen- en vriendenhulp dient absoluut niet in de plaats te komen van alle hulp die op professioneel niveau geboden dient te worden als ouderen daar om vragen. Zo mag een lieve buurvrouw niet de deskundige wijkverpleegster vervangen of de opgeleide bejaardenverzorgster in het verzorgingshuis aan de kant gezet te worden, omdat grote groepen vrijwilligers dat werk ook wel zouden kunnen doen. Volgens het C.D.A. gaat hier de discussie ook helemaal niet over.

Als het C.D.A. praat over zelfhulp en mantelzorg bedoelt ze vooral dat een helpende hand wordt toegestoken aan de ouderen die meer de bedoeling heeft om van dienst te zijn dan om professionele hulp te vervangen. Het is dus hulp, zoals de heer Gijsbers zegt, naast die van de officiële voorzieningen, maar wél hulp die oudere mensen in staat stelt óf langer zelfstandig te blijven óf zich beter in de bestaande situatie te handhaven en heel vaak ook om zich gewoon prettiger te voelen. In de praktijk blijkt trouwens dat de mede-mens-hulp die van deze vorm van vrijwilligers-hulpverlening uitgaat onbetaalbaar is.

vraag 3.

Het antwoord op deze vraag valt in twee stukken uiteen. In de eerste plaats moeten de politici zorgen dat voorzieningen die met geld van de overheid, met steun van de overheid en op aanwijzing van de overheid beschikbaar komen, niet alleen bedoeld zijn voor de ouderen maar ook zo goed mogelijk gericht moeten zijn op de individuele oudere. In die zin is zorgvuldig met ouderen omgaan zo goed mogelijk rekening houden met de individuele wensen, problemen en mogelijkheden van mensen. Ook betekent het natuurlijk dat de invloed van ouderen zelf daarbij zo goed mogelijk tot zijn recht komt. Dan krijgt de oudere het gevoel dat er niet een algemene maatregel is getroffen om van een probleem af te zijn, maar dat de maatschappij zich inspant om het belang van iedere oudere zo goed mogelijk te behartigen.

In de tweede plaats kunnen politici niet regelen dat mensen zorgzaam met elkaar omgaan door daar wetten of zo voor te maken. Maar politici kunnen wel aangeven dat indien mensen in die zorgzame omgang willen deelnemen daar eventueel aanvullende hulp voor bestaat terwijl ze ook met bepaalde maatregelen kunnen stimuleren dat mensen als het ware gevoeliger worden voor de ouderen-problematiek en de aandacht die individuele ouderen daar zouden moeten krijgen.

REACTIE G. MIK, FRACTIE D'66 OP REDE VAN DE HEER GIJSBERS (WVC)

In grote lijnen kan ik het betoog van de heer Gijsbers volgen en van harte hoop ik dat zich in Nederland niet een situatie ontwikkelt zoals die nu bestaat in West-Duitsland met betrekking tot de sociale voorziening voor ouderen.

Laten wij dankbaar zijn voor dat wat wij hier op dit gebied nu hebben en er voor vechten dit te behouden. Laat de Nederlandse bevolking dit ook beseffen en geen partijen steunen die dit willen aantasten.

Dit alles natuurlijk onverlet de noodzaak fouten, fricties en onbillijk-

heden uit het stelsel te herzien, een soepele uitvoering te bevorderen en misbruik tegen te gaan.

In één opzicht zou ik Duitsland graag als richtsnoer houden, met name wat betreft het percentage ouderen dat zich in verzorgingshuizen bevindt: 4% daar, tegenover 8% hier.

Het bevorderen van tussenvoorzieningen, aanleunhuizen, alarmsystemen, integratie van verzorgingshuizen in de samenleving en dergelijke activiteiten dienen met kracht te worden bevorderd.

Het zou fijn zijn als dit gedragen zou worden door een grotere betrokkenheid van de jongeren, van de samenleving in het algemeen bij de oudere mens. Het zou fijn zijn als het "imago" van de oudere (de meer ervarene, misschien "de wijzere") zou verbeteren.

Echter, wie zal de maatschappelijke processen kunnen keren. Het enige dat we kunnen doen is "incentives" realiseren, die de autonomie en de identiteit van de oudere mens versterken.

Door de verplichte uittreding uit het arbeidsproces op 65-jarige leeftijd (of eerder, zoals nu de trend is) wordt de wisseling van de macht tussen oud en jong even abrupt als algemeen geregeld.

Door de koppeling van status en invloed van betaald werk in onze huidige samenleving houdt dit ook een wisseling van de macht in.

In dat opzicht kan flexibele pensionering zeer ten goede werken. Daarbij dienen invloed en aanzien niet langer automatisch aan het hebben van een baan te zijn gekoppeld.

Ouderen dienen als volwaardig te worden beschouwd en zeker niet te worden gestigmatiseerd en geïsoleerd.

D'66 vindt dat het streven er op gericht dient te zijn gelijkwaardigheid van ouderen in de maatschappij op alle terreinen te realiseren:

financieel, qua huisvesting en wat betreft de mogelijkheid te participeren op maatschappelijk gebied. Slechts waar eigen behoeften en omstandigheden van ouderen het nodig maken, worden specifieke voorzieningen getroffen. Dan, maar ook in algemene zin wat het beleid betreft, dient met kracht bevorderd te worden dat ouderen volop deel kunnen hebben aan beleidsvorming en -uitvoering. Als iets van dit alles zich ontwikkelt, komen wij misschien ook toe aan een percentage van 4 in de verzorgingshuizen.

Wel graag het bevorderen van een "zorgzame samenleving" of nog liever, een samenleving waar in solidariteit de oudere vanzelfsprekend volop mee kan functioneren. Echter naast, en niet in de plaats van een behoorlijk niveau van collectieve voorzieningen.

POLITIEKE PARTIJEN EN OUDERENBELEID

In het kader van het project "Ouderen doen mee" heeft de Protestants Christelijke Ouderenbond voor de komende kamerverkiezingen de concept-programma's vergeleken. Dit is gebeurd op wat naar voren is gebracht over de positie van ouderen in de samenleving en wat er moet gebeuren op volkshuisvestingsterrein en gezondheidszorg, wil op die terreinen de positie van ouderen beter tot zijn recht kunnen komen.

Een overigens vergelijkbare activiteit is bij de recente gemeenteraadsverkiezingen ondernomen. Plaatselijke geledingen van de ouderenbonden hebben ook toen de partijprogramma's geanalyseerd op de relevante onderdelen en gesprekken gevoerd met politieke partijen om het beleid ter plaatse te kunnen beïnvloeden.

Het aantal onderwerpen, waarop is geselecteerd is enigszins beperkt te noemen. Zo kan een beoordeling van wat de politieke partijen voor ouderen in petto hebben, moeilijk plaatsvinden zonder de voorstellen rond de inkomenspositie daarbij te betrekken. Toch is er uit de standpunten van de politieke partijen wel een bepaalde optiek te herleiden.

Nemen we als voorbeeld de standpunten over zelfstandigheid van ouderen. Het zal geen verbazing wekken dat "kamerbreed" onderschreven wordt dat de zelfstandigheid van ouderen zoveel mogelijk bevorderd moet worden. Ook over emancipatie van ouderen in de samenleving wordt tamelijk eensluidend gedacht.

Bij de P.v.d.A. heet het dat de zeggenschap over de eigen leefsituatie voorop moet staan, de V.V.D. wil dat de overheid een actieve deelname van bejaarden aan de samenleving bevordert, nader ingevuld op bijvoorbeeld de deelname van bejaarden in de besturen van (bedrijfs-)pensioenfondsen. Het laatste komt ook voor in het programma van het G.P.V. en D'66.

Ook op het terrein van volkshuisvesting zijn de verschillen van mening niet al te groot. Het C.D.A. wil dat specifieke aandacht wordt besteed aan de huisvesting van bijzondere groepen in de samenleving, waaronder ouderen. De P.v.d.A. geeft aan dat het beleid ten aanzien van huisvesting, woonomgeving en openbaar vervoer meer dan voorheen op ouderen dient te worden afgestemd. D'66 is zo op het eerste oog de enige partij die vindt dat de eigen creativiteit van bewoners moet worden bevorderd, evenals experimenten, die gericht zijn op een grotere variatie in woonvormen en woonmilieu. Het groepswoon van ouderen dient dan als volwaardige woonvorm in alle regelingen volledig erkend te worden.

De grote vraag is natuurlijk hoe de eensluidendheid op hoofdonderdelen van het te voeren beleid beoordeeld moet worden. Het lijkt er een beetje op dat de demografische verwachtingen elke politieke partij tot een pleidooi heeft gebracht, voor meer aandacht voor de positie van de ouderen in de samenleving, zonder dat een apart beleidsregime voorgesteld wordt.

Pas als ouderen zelf een grotere greep krijgen op het voor hen van belang zijnde beleid, is een nadere uitkristallisatie van standpunten van politieke partijen te verwachten.

Als ouderen de eigen emancipatie zelf in de hand kunnen houden is er de komende jaren nog wel wat politiek vuurwerk te verwachten. Er zullen immers toch keuzen gemaakt moeten worden.

Jur de Haan

In het mei-nummer van het blad Samen op weg zal een uitgebreide analyse verschijnen van de politieke partij-programma's op het terrein van ouderen. Te bestellen bij A.N.B.O., tel.: 030 - 315278.

GROEPSWONEN VAN OUDEREN

Wie zou willen weten hoeveel ouderen belangstelling hebben voor een woongemeenschap zal het juiste antwoord niet kunnen vinden. Circa 60 initiatieven zijn landelijk bekend maar op veel meer plaatsen is - op heel verschillende manieren - een behoefte te onderkennen voor nieuwe woonvormen. Een ding is zeker, dat de ouderen die zelf ideeën willen ontwikkelen over hun toekomstige manier van wonen geen genoegen nemen met kant en klare plannen.

Het gaat niet om groepswonens voor ouderen maar van ouderen. Eigen inbreng en betrokkenheid zijn voorwaarden. Nog meer dan misschien nodig is bij qua leeftijd gemengde groepen.

Voor ouderen, die met veel verwachtingen aan een woongroep beginnen, maar ervaren dat het geen juiste keuze is, zal het veel moeilijker zijn weer te verhuizen. Er zijn weinig andere mogelijkheden dan opnieuw zelfstandig te gaan wonen of terug te vallen op een verzorgingshuis. En juist vanwege de leeftijd waren die keuzes afgevallen.

"Onze generatie", zo zei Mevrouw Verwey-Jonker op een congres van de Landelijke Vereniging Groepswonens van Ouderen "is heel individualistisch opgevoed en privacy hebben we hoog in ons vaandel geschreven. Er zullen zich bij groepswonens problemen voordoen en het zal noodzakelijk zijn dan na te gaan wat er mis is gegaan en waarom".

Deze nuchtere visie, die paste in haar voordracht over goed voorbereid ouder worden, ontlokte een aanwezige oudere wel de verklaring dat de waarschuwing kan worden nagevoeld, maar dat het idealisme en de wil om het te proberen daarmee niet ontnomen konden worden. Het zijn echter niet alleen de sociale processen, die de realisatie van woongemeenschappen van ouderen bemoeilijken. Technische, politieke en juridische problemen zijn evenzeer hinderpalen die genomen moeten worden. Een reden te meer om steun te zoeken bij elkaar.

Naar een landelijk beraad

De behoefte aan uitwisseling van ervaringen en bundeling van krachten om een politiek beleid uit te lokken werd de aanleiding om in mei '84 de Landelijke Vereniging Groepswonens van Ouderen op te richten. De doelstelling luidt "... het bevorderen en in stand houden van het op basis van zelfbeschikking en zelfredzaamheid wonen in groepsverband van ouderen". De vereniging meent die doelstelling onder meer te kunnen bereiken door:

- vraag en aanbod op het gebied van groepswonens van ouderen zo goed mogelijk te coördineren door middel van een adressenbank;
- groepen en personen te adviseren of te verwijzen indien ze problemen hebben bij het tot stand komen van een project;
- zoveel mogelijk de belangen te behartigen van woongroepen van ouderen en waar nodig te pogen het beleid van de overheid te beïnvloeden.

De LVGO zal niet zelf projecten opzetten; het initiatief voor een woongroep en de uitwerking daarvan liggen bij de ouderen zelf.

Wel bestaan contacten met andere verenigingen, die gemeenschappelijk wonens nastreven. Er valt van elkaar te leren en gezamenlijke belangen kunnen worden bepleit.

Leden van de LVGO kunnen zijn: zowel individuele personen als groepen van ouderen die van plan zijn een woongemeenschap te vormen of die al samenwonens. Van individuele leden wordt verwacht dat ze serieus van plan zijn aansluiting te zoeken bij een woongemeenschap van ouderen.

De contributie voor individuele leden bedraagt f. 10,- per jaar per persoon. Woongroepen van ouderen betalen f. 5,- per deelnemer per jaar, met een minimum van f. 25,- en een maximum van f. 100,- per woongroep

per jaar.

Tweemaal per jaar wordt een algemene ledenvergadering gehouden, waarbij wordt gestreefd naar een intensief contact tussen de leden onderling. De laatste heeft 26 maart in Utrecht plaatsgevonden. Een notaris belichtte de juridische structuren en een woonconsulent de meer algemene aandachtspunten. Leden blijven verder op de hoogte van het wel en wee van de vereniging en het groepswonen van ouderen via het informatieblad OUD EN (eigen)WIJS, dat minstens vier keer per jaar verschijnt. Opbouwwerkinstellingen e.d. die interesse hebben in het werk van de LVGO kunnen voor min. f. 10,— donateur worden.

Sinds kort is het kantoor gevestigd in Utrecht, Korte Elizabethstraat 13 tel. 030-318222, giro 3380032. Tot nu toe was de Vereniging alleen op dinsdag te bereiken, maar met enkele vaste medewerk(st)ers en vrijwillige hulp wordt gehoopt op meer permanente bereikbaarheid in de toekomst.

Naast de Landelijke Vereniging kunnen groepen terugvallen op Provinciale en plaatselijke steunpunten. De instellingen van Gecoördineerd Bejaardenbeleid in de eigen regio kunnen de weg wijzen. Dat kan ook de plaatselijke woonwinkel zoals in Amsterdam, waar speciale spreekuren en thema-avonden voor ouderen worden gehouden.

Enkele experimenten

De uitzending van de NOS in '81 over de woon-werkboerderij "Cristiansfelde" in het Duitse Bad Segeberg waar ca. veertig bewoners van 50 - 90 jaar hun eigen boontjes doppen, zette veel ouderen aan tot activiteit.

De eerste Nederlandse woon-werkgemeenschap werd "Huize Julia" in Herpen. In de drie jaren van het bestaan zijn ouderen gekomen en gegaan. Toen ook initiatiefnemer en coördinator K. Heslinga De Herpen verliet zijn de overgebleven bewoners niet sterk genoeg geweest het project overeind te houden. In september '85 viel de groep uiteen.

De eerste woongemeenschap in de nieuwbouw is "De Halem" in Enschede. Het project kwam op eigen initiatief van een aantal ouderen tot stand. In de acht wooneenheden startten 5 echtparen en 3 vrouwen. Er is een grote gemeenschappelijke ruimte en een aantal logeer- en hobbykamers. Het echtpaar Bijlsma, dat bij de totstandkoming een stimulerende rol speelde, heeft onlangs het project verlaten.

Ervaringen, die leren dat de plek van de voorhoede - en niet alleen bij woongemeenschappen voor ouderen - niet eenvoudig te vinden is, wanneer het leven zich stabiliseert of bij andere soms nieuwe bewoners ideeën en wensen anders uitpakken. Gelukkig betekende dit vertrek niet het einde van De Halmen.

Of groepswonen misschien wat minder persoonlijke problematiek geeft wanneer het aantal deelnemers veel groter is kan het project "De Boogerd" in Hoorn ons leren.

Een honderdtal bewoners, verdeeld over vier woonclusters vormen de kersverse woongemeenschap. De vereniging van bewoners voert het beheer. Voorlopig hoopt men geen personeel aan te hoeven trekken, maar zelf inrichting, onderhoud, schoonmaak en kleine reparaties ter hand te nemen. Er zijn vier openbare ruimtes, twee logeerkamers, gangen, trappenhuis en niet te vergeten de centrale tuin. Iedereen heeft eigen woning en privacy, maar 's morgens is er bijv. gemeenschappelijk koffiedrinken om elkaar te ontmoeten en te kijken of ieder present is.

De huur is iets onder f. 350,— per maand gebleven en de extra servicekosten bedragen voorlopig f. 50,—. De inzet bij de realisatie van De Boogerd was en is groot. Tegenslagen die, ook nu het samenwonen is begonnen, kunnen komen, hoopt het bestuur mede door duidelijke doelstellingen en selectie vooraf het hoofd te kunnen bieden.

Op nog vele andere plaatsen zijn vormen van gemeenschappelijk wonen gereed of stevig in ontwikkeling.

Soms wordt gemikt op het bewoonbaar maken van oude panden zoals in Baarle Nassau, soms op volledige tweepersoonswoningen gegroepeerd om een gemeenschappelijke ruimte, zoals bij project "De Vaart" in Appelscha. Huren en kopen komen allebei voor. Evenals wonen en werken zoals op het nog kersverse project "De Hiddemaborg" in Groningen. Behalve land voor agrarische bezigheden en een verkooppunt van de verbouwde produkten, is er ruimte voor een restaurant en oppascentrale t.b.v. bewoners van de nieuwbouwwijk Beyum.

De ene keer worden projecten stevig begeleid, andere ouderen redden het zelf. Een groep kan uiteenvallen, omdat men het niet aandurft met elkaar of doordat conflicten ontstaan, maar de reden kan ook zijn dat bijv. geen (extra) contingenten beschikbaar worden gesteld en de "ausdauer" van de groep daar niet tegen bestand is.

In "Leef tijd januari 1986" valt veel te lezen over wat er omgaat in de wereld van het "groeps wonen voor Ouderen".

Onderzoek

In opdracht van VROM en op advies van de Stuurgroep Onderzoek op het terrein van de Ouder worden Mens (SOOM) verricht de Vakgroep Wonen van de Landbouwhogeschool (Antwoordnr. 30, 6700 VB Wageningen) een onderzoek. De vraagstelling luidt: Wat zijn de problemen, die zich voordoen bij het voorbereiden en opzetten van een woongemeenschap van ouderen, en hoe kunnen deze problemen worden opgelost?

Het gaat hierbij met name om problemen bij het verkrijgen van geschikte huisvesting. Andere knelpunten, zoals bijvoorbeeld het vormen van een groep, zijn niet direct onderwerp van onderzoek en zullen slechts zijdelings aan de orde komen.

Ouderen en betrokkenen worden gevraagd de bij de realisatie van woonwensen ondervonden knelpunten en problemen kenbaar te maken. Het eindrapport zal naast beleidsaanbevelingen informatie bevatten waar woongemeenschappen in oprichting baat bij kunnen hebben.

Nog meer informatie

De videofilm "Groeps wonen van Ouderen: een alternatief voor gewone mensen" staat ter beschikking. Velen hebben aan de totstandkoming meegewerkt en een schat van informatie ligt erin opgeslagen. De film kan tevens een goede bijdrage leveren aan een mentaliteitsbeïnvloeding t.o.v. ouderen bij niet ouderen. (zie ook: Praktische Informatie in dit nummer).

Al eerder kondigde ik in M.O. de tentoonstelling en de brochure aan over "Wonen als je ouder wordt". Er worden negen portretten van ouderen in verschillende woonsituaties weergegeven, zoals bejaardenwoning, serviceflat, centraal wonen project en groeps wonen. Lange tijd circuleerde de tentoonstelling in de Provincie Zuid-Holland en een van de twee exemplaren is daar nog te vinden. Binnenkort is het evaluatierapport dat n.a.v. het gebeuren is geschreven gereed. Inlichtingen bij Provinciaal Bestuur Zuid-Holland, G. Klijsma, tel. 070-116611. Het andere exemplaar valt in 1986 te bezichtigen in Overijssel waar de provinciale tentoonstellingsdienst de tournee verzorgd (tel. 038-212863). Van 16 t/m 20 april Bergkerk, Deventer; 29 april t/m 13 mei Bibliotheek Rijssen; 14 t/m 27 mei Dienstencentrum Oldenzaal; en 28 mei t/m 10 juni Gemeentehuis Ommen. Misschien een idee voor een bezoek of voor het organiseren van een eigen expositie of manifestatie.

Nog veel meer zou er te vertellen zijn over het snel groeiende en overal opduikende fenomeen "groepswonen van ouderen". Maar ik laat het hierbij. Genoeg telefoonnummers en adressen wijzen de weg.

Het zullen veelal ook niet de opbouwwerk(st)ers zijn, die de veel tijd vragende begeleiding en ondersteuning van woongroepen van ouderen in hun werkpakket hoeven op te nemen nu speciale wijkvoorzieningen en instellingen ten behoeve van ouderen functioneren.

Greet Hettinga

CONSUMENTENVOORLICHTING EN SERVICEKOSTEN PROBLEMATIEK

Project Consumentenvoorlichting Eindhoven is een van de vijf deelprojecten van de zogenaamde ICC/WVC-experimenten, Evenals de andere projecten stelt het zich ten doel nieuwe methoden van huishoudelijke- en consumentenvoorlichting te ontwikkelen. Momenteel is er sprake van een zeer gevarieerde inzet van het middel consumentenvoorlichting, zowel naar de aard en omvang van de problemen waarop het wordt ingezet, als naar de rol van de werkers en de actieve bijdrage van consumenten aan de oplossing ervan. Eén aspect hebben alle activiteiten echter gemeen: de budgetgerichte benadering. Steeds zijn de te hoge kosten voor de minder draagkrachtige consument uitgangspunt van handelen. Te hoge servicekosten hebben er toe geleid dat het Project een tweetal bewonerscomité's, die hier daadwerkelijk iets aan willen doen, ondersteunt en voorlicht. Hieronder volgt een beschrijving van de inzet van het Project bij de servicekostenproblematiek van de bewoners van de "Cees van Liendenflat".

De "Cees van Liendenflat"

De "Cees van Liendenflat" is een service-flat voor ouderen, gelegen aan de Venuslaan (Noord-Oost Woensel). De gemiddelde leeftijd van de bewoners is 78 jaar. Eigenaar van de flat is woningbouwvereniging Beter Wonen; de uitvoering van de beheerstaken ligt bij de stichting Gemeenschappelijk Woningbeheer. De flat bestaat uit 125 woningen. De "service" bestaat o.a. uit: alarminstallatie, wasserette, logerkamer, recreatieruimte, een maatschappelijk werkster, een inwonend beheerdersechtpaar en een part-time werkster voor de schoonmaak van gemeenschappelijke ruimten.

De meeste mensen zijn direct na de bouw in 1973 in de flat komen wonen. De lasten bedroegen toen slechts f 260,- huur, waarvan f 85,- servicekosten. In de loop van de jaren zijn deze bedragen aanzienlijk gestegen tot f 646,- huur, waarvan f 331,- servicekosten in 1984. De electriciteitsrekening betalen de bewoners rechtstreeks aan de Nutsbedrijven, wat + f 70,- extra woonlasten per maand betekent.

Voor mensen die leven van een A.O.W.-uitkering (ca. 1100,- per maand) en eventueel een klein pensioen zijn deze kosten nauwelijks nog op te brengen. Zeker niet na de kortingen op de huursubsidie, die in 1984 veel mensen voor f 100,- extra lasten stelde.

Deze "beschermd-wonen"-voorziening dreigt hierdoor onbetaalbaar te worden voor mensen met beperkte financiële middelen. Het probleem wordt niet alleen aan de inkomstenkant (korting van de huursubsidie) veroorzaakt, maar ook aan de uitgavenkant (te hoge servicekosten). Toetsing van de servicekosten aan de normen van het ministerie van Volkshuisvesting en aan de normen van redelijkheid, leert dat een te hoog bedrag (tenminste f 40,- per maand) in rekening wordt gebracht.

De "Cees van Liendenflat" heeft een bewonerscommissie die regelmatig vergadert met vertegenwoordigers van de stichting Gemeenschappelijk Woningbeheer, o.a. over de hoogte van de servicekosten. De stichting erkent de problemen rond de huursubsidie, maar wast de handen in onschuld betreffende de hoge servicekosten.

Onroerend-goed belasting

Het omschreven betaalbaarheidsprobleem blijkt in een aantal gevallen bijzonder nijpend te zijn. Aan de hand van de huursubsidie-bedragen bleek dat 30 à 40 bewoners in aanmerking komen voor kwijschelding van onroerend-goedbelasting. Vanuit het Project Consumentenvoorlichting is het onderwerp kwijschelding onroerend-goedbelasting op de algemene le-

denvergadering aan de orde gesteld en is een aantal mensen geholpen bij het invullen van de kwijscheldingsformulieren. De f 85,- besparing was voor deze mensen een aanzienlijk bedrag. De f 40,- die maandelijks teveel wordt betaald aan servicekosten dus zeker ook! Door verdere korting op de huursubsidie lijkt de financiële situatie de komende tijd alleen maar slechter te worden.

Positie Project Consumentenvoorlichting

Het Project is bij deze problematiek betrokken geraakt door bemiddeling van de stichting Bejaardenwerk Eindhoven. De bewonerscommissie was al met het probleem bezig, maar zou ondersteuning goed kunnen gebruiken. Dit bleek inderdaad het geval. Met de bewonerscommissie werd afgesproken dat onze ondersteuning zich met name zal richten op:

- het inbrengen van relevante informatie en
- het adviseren over te ondernemen stappen.

De actie om de servicekosten omlaag te krijgen, wordt dus door de bewonerscommissie zelf gevoerd.

Aan de hand van dit concrete probleem kan de functie consumentenvoorlichting zich ontwikkelen, geheel gericht op de behoefte van de consument. Anders gezegd: de consumentenvoorlichting richt zich niet alleen op:

- het informeren over de rechten en de plichten van de huurders en verhuurders, maar juist ook op:
- het vertalen van deze rechten en plichten naar praktische situaties, waarin huurders een probleem ervaren.

Bovendien kunnen de ervaringen met de "Cees van Liendenflat" vertaald worden naar soortgelijke probleemsituaties.

Resultaten

Over 1984 krijgen de bewoners f 50.000,- aan teveel betaalde servicekosten terug. Middels een financiële commissie is er nu regelmatig overleg gecreëerd met de woningbouwvereniging over de servicekosten. Op enkele punten zijn de servicekosten verminderd. Verlaging van het servicekostenvoorschot met zo'n f 40,- per maand moet nog plaats vinden.

Alle betrokken partijen hebben er belang bij om te voorkomen dat serviceflats voor ouderen onbetaalbaar worden. De woningbouwvereniging is beducht voor een (te) grote leegstand. De ouderen hebben er natuurlijk belang bij om van een voor hen aangepaste woonvorm gebruik te kunnen blijven maken. Daarnaast dient hun besteedbaar inkomen zodanig te zijn dat zij er een menswaardig bestaan van kunnen bekostigen.

Bij de aanpak van servicekostenproblematiek zijn al deze belangen de basis waarop verder gewerkt kan worden.

ARMOEDE MAG JE HET NIET NOEMEN

Onlangs verscheen het onderzoeksrapport "Armoede mag je het niet noemen" over de financiële positie van ouderen, die zelfstandig wonen. Het onderzoek is verricht in twee woontussenvormen voor ouderen: Kadoelerbreek in Amsterdam-Noord en Westerbeer in Amsterdam-West. Eén van de conclusies luidt dat 51% van deze zelfstandig wonende ouderen op of onder de minimale ondergrens leeft. De V.A.R.A. maakte naar aanleiding van dit onderzoek een documentaire over dit onderwerp. Hans Ton, beleidsmedewerker van het wijkopbouworgaan Amsterdam-Noord schreef in de wijkkrant "Tussen Pont en Banne" van maart 1986 het navolgende artikel:

"Je kunt in mijn koelkast kijken, ik heb geen kaas of vlees in huis. Soms als ik brood haal, dan moet ik daar voorbij die viswinkel, dan ruik je de haring dan denk ik: Hé, ik zou best eens een haring lusten, maar ik kan geen twee gulden voor een haring neerleggen".

"Ja, vlees eet ik praktisch niet. Ik heb de poes ook nog, moet U rekenen. Ik kan mijn beest toch niet wegdoen, moet ik mijn kat wegdoen? Dat doe je niet. En dat kost kattenbakkorrels en een blikje voer voor haar. Dat is één gulden, daar doet ze maar twee dagen mee!"

"Wat kunnen wij inbrengen? Naar de Staten Generaal op het plein, met een spandoek? Dat is natuurlijk absurd hé, dat geeft geen klap. Dan worden we gek verklaard, of we zijn seniel, of noem maar op. Maar wat de financiën betreft moeten we wel wikken en wegen. Wij ouderen zijn een groep die te groot is. Ze weten geen raad met ons. Wij zijn de zorgenkinderen van de regering eigenlijk, van de hele maatschappij".

Het bovenstaande omvat drie stukjes uit verschillende vraaggesprekken met enkele ouderen. Ze staan in het rapport "Armoede mag je het niet noemen", een onderzoek naar de financiële positie van zelfstandig wonende bejaarden, uitgevoerd door Drs. Rein Poppen. Het zijn schrijvende voorbeelden van de minimale leefomstandigheden waarin mensen op hoge leeftijd terecht komen. De verminderde koopkracht van de AOW, de bezuinigingen op de individuele huursubsidie, de nadelige effecten van een piepklein pensioentje, waardoor bijvoorbeeld de eigen bijdragen voor gezinshulp en de premie voor het ziekenfonds geweldig de hoogte in schieten, het zijn allemaal redenen die de slechte financiële omstandigheden van veel ouderen veroorzaken. Uit het onderzoek van Oppenk blijkt dat ongeveer een kwart (27%) van de zelfstandig wonende bejaarden in De Kadoelerbreek en de Westerbeer, zogenaamde woontussenvormen met enige minimale gemeenschappelijke voorzieningen, leeft beneden de bijstandsgrens. Een ander kwart (24%) van de bejaardenhuishoudens in zo'n omgeving zit precies op de minimale ondergrens. Voor de financiële situatie van deze groep ouderen heeft de overheid geen enkele aandacht. Wel heeft zij de mond vol over een flankerend bejaardenbeleid. Daarin benadrukken vertegenwoordigers van regering en politieke partijen de nobele gedachte dat het toch zo goed is als bejaarden zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Zij verzwijgen de werkelijke, minder menslievende bezuinigingsmotieven. Voor deze bejaarden, en voor andere bejaardenvoorzieningen is er in feite geen enkel beleid. Het is toch ook tekenend voor de mentaliteit onder de regeringspartijen, dat een onderzoek naar de optelsom van de diverse bezuinigingseffecten doorgewoond niet ter hand wordt genomen. De subfaculteit Andragologie (een bijna wegbezuinigde studierichting) heeft het onderzoek verricht op verzoek van initiatiefnemers in de wijk, namelijk de sociaal raadsvrouw, de wijkpostleidster van de S.W.B. (Stedelijke Stichting Wijkvoorzieningen Bejaarden) en de directeur van De Kadoelerbreek.

De onderste steen

De programmamakers van de uitstekende documentaire TV-serie "De onderste steen" hebben naar aanleiding van en geïnspireerd op dit onderzoek een uitzending gemaakt over dit probleem en andere problemen van ouderen. In de uitzending worden tal van onderwerpen aangesneden met betrekking tot ouderen in Amsterdam-Noord. Behalve dat het leuk is om zoveel bekende zaken te zien en zoveel bekende gezichten, geeft het programma ook een goed inzicht in de verschillende knelpunten. Zo komen onder meer de afbouw en afbraak van voorzieningen aan de orde (acties bij GG & GD-gebouw rond de loopschool), de discussiemiddag met politici voor de deelraadsverkiezingen, het gemmer over de pontverbinding, het gebrek aan invloed van ouderen en hun in veel opzichten benarde financiële positie. Het geheel wordt van commentaar voorzien door de voorzitter van de actieve werkgroep Ouderen Midden-Noord, dhr. Petermann.

Gelukkig is niet alles kommer en kwel in deze uitzending. De film laat bijvoorbeeld ook zien dat de acties die de ouderen hebben gevoerd rond het verdwijnen van de loopschool, inderdaad resultaat hebben gehad. De patiënten van de loopschool konden en kunnen nog steeds worden behandeld in de verschillende bejaardentehuizen in Noord. Een oplossing waarmee de patiënten uiteindelijk bijzonder tevreden blijken te zijn. Duidelijk is eveneens dat ouderen niet stiekum en zielig moeten wegkruipen in een hoekje, maar moeten opkomen voor hun belangen. Want er is voor ouderen nog veel om voor te knokken en als je dit als ouderen met elkaar doet, kunnen er ook werkelijke belangrijke dingen bereikt worden.

De heer Petermann en de leden van zijn werkgroep tonen dit keer op keer weer aan. Zij zijn bepaald niet zielig of seniel, en bepaald niet op hun mondje gevallen. In de film zeggen ouderen soms leuke, soms keiharde en soms ontroerende zinnen. Daar tegenover staat, dat ouderen het eigenlijk een grof schandaal vinden dat zij op hun leeftijd, na een leven van hard werken, oorlogen en crisisjaren, gedwongen worden tot zoveel strijd voor het dagelijks bestaan.

De film die de V.A.R.A. heeft gemaakt biedt een juist tijdsbeeld en is tegelijkertijd een menselijk document van indringende betekenis. Daarvoor verdienen de makers een uitbundig compliment.

Geen armoede?

Ouderen klagen niet gauw. Daarvoor hebben zij in hun lange leven al teveel ellende meegemaakt. Het kan altijd nog erger. De huidige situatie is voor veel ouderen heel moeilijk en zij waarschuwen ertegen dat het nog steeds verder verslechtert. Armoede willen zij het nog niet noemen, hoewel hun financiële positie verre van rooskleurig is. Hoe je het binnen de Nederlandse samenleving dan wel moet benoemen, vertellen zij er niet bij. "De mensen bezuinigen in termen van guldens", stelt onderzoeker Rein Poppenk met wetenschappelijke afstand en objectiviteit vast. Duidelijker is een oude vrouw in de film: "Ik eet alleen nog pindakaas en hagelslag. Je wordt duizelig van weefigheid".

Datzelfde gevoel krijg je in je binnenste als je de problemen van ouderen echt diep in je laat doordringen. Ik tenminste wel.

Hans Ton

Rapport: "Armoede mag je het niet noemen; een onderzoek naar de financiële problemen van zelfstandig wonende ouderen", drs. R.W. Poppenk. Bestellen bij: Gemeentelijke Dienst voor Bejaardenverzorging, Eerste Ringdijkstraat 7, 1097 BC Amsterdam, tel. 656181. Postgiro 4500111, o.v.v. "woonlasten WTV". De bijdrage in de kostprijs is f. 15,-.
Film: V.A.R.A. - De onderste steen: "Armoede mag je het niet noemen", een film van Hedda van Gennep en Marjolein de Vries, over bejaarden en bezuinigingen. Uitgezonden op 6 januari 1986. Duur 38 minuten, kleur.

OUD WORDEN IN NEDERLAND, WAT BETEKENT DAT ?

De heer K. is 59 jaar en woont op een 1-kamerflatje in de Amsterdamse Bijlmermeer. Mevrouw P. is 64 jaar en heeft een woning in Amsterdam-Oost.

Beiden zijn van Hindoestaans-Surinaamse geboorte en wonen nu een jaar of 7 in Nederland.

Carlo Mangnoessing interviewde hen, waarbij hij vooral ingaat op de betekenis van oud worden, ver van je geboorteland.

* Waarom bent u indertijd naar Nederland gekomen ?

Hr.K.: Mijn vrouw en ik waren helemaal alleen in Suriname achtergebleven, alle vier kinderen woonden in Nederland. Wij voelden ons erg geïsoleerd en verlangden naar de kinderen en de kleinkinderen. Zij vroegen ook steeds of wij niet ook naar Nederland wilden komen en zo zijn we in december 1979 hier naar toe gekomen.

Mw. P.: Ik kwam op 22 april 1979 naar Nederland op vakantie, na het overlijden van mijn man. Mijn zes kinderen wonen hier en zij vonden het niet verantwoord dat ik weer terugging naar Suriname. Ik had in Suriname niet zoveel contacten, ik zou daar heel alleen geweest zijn.

* Wilt u iets vertellen over de eerste tijd in Nederland ? Moest u erg wennen ?

Hr.K.: Dat was voor mij heel verdrietig. Mijn vrouw en ik woonden in zo'n pension waar veel Surinamers toen werden opgevangen. De Surinaamse organisaties waren hiertegen, de pensions waren ook heel slecht en ze voerden actie. Bij zo'n actie tegen ons pension brak brand uit en we moesten allemaal naar beneden springen. Mijn dochter was net op bezoek. Mijn vrouw kwam bij het springen niet goed terecht en ze was meteen dood. De periode daarna was voor mij natuurlijk vreselijk moeilijk.

Mw.P.: Ik wilde hier in het begin helemaal niet blijven, ik had heel veel heimwee en ik kon heel erg slecht tegen de kou hier. Ik ben nog steeds bang voor de kou. Ook vond ik het moeilijk dat ik hier zo afhankelijk was van mijn kinderen, als ik ergens heen wilde durfde ik dat niet alleen. Alles is hier zo anders, veel ingewikkelder, je kan bv. de tram, de bus, de metro nemen en je weet in het begin helemaal niet hoe dat gaat. Als ik ergens heen ging moest ik goed mijn eigen straatnaam onthouden, anders zou ik niet meer thuis kunnen komen. Ik weet nu pas goed welke tram ik naar de dokter moet nemen of naar mijn dochter. In Suriname is het heel anders geregeld, soms moet je wel een halve dag op de bus wachten. Ook kun je de bus niet altijd betalen, dan ging je maar lopen.

* Hoe woont u en wat doet u zoal ?

Hr.K.: Ik woon nu in een 1-kamerflatje in het flatgebouw waar ook mijn kinderen wonen. Ik vind het fijn om zo dichtbij ze te wonen en ik zoek ze dan ook elke dag om de beurt op.

's Morgens na het ontbijt ga ik al op stap en soms duurt zo'n ronde langs de kinderen en andere kennissen tot 's avonds laat. En daar tussen door moet ik natuurlijk wassen, strijken, boodschappen doen en eten koken. Ik kook met Hollandse groenten op z'n Surinaams. En omdat ik Hindoe ben bid ik veel en lees veel in de "Ramain" (Bhagavat Gita). Als ik me verveel of als ik daar gewoon zin in heb ga ik achter m'n naaimachine zitten en maak een hemd of een broek. In Suriname was ik wachter

bij de Sociale Dienst en daarmee verdiende ik fl. 300,- per maand. Om wat bij te verdienen heb ik toen kleren gemaakt en dat doe ik nog steeds, maar dan voor mezelf of m'n familie.

Mw.P.: Ik heb een woning in Amsterdam-Oost. Tja, wat doe ik de hele dag? Het is wel veel rustiger dan vroeger in Suriname. daar had ik een baan als hulp in de keuken van een restaurant in Paramaribo, en ik had ook mijn kinderen nog, die ik moest verzorgen. Ook heb ik nog als huisbediende gewerkt voor de zgn. Surinaamse elite, om bij te verdienen.

Als ik nu in Suriname zou zijn, zou ik heel alleen zijn, heel veel vrienden en vriendinnen in Suriname zijn al gestorven; hier heb ik veel contact met mijn kinderen en met een vriendin die hier in de buurt woont. Wat we vaak doen is de stad verkennen, dan nemen we zo maar een tram of bus. Of naar de Albert Cuypmarkt.

Ook pas ik vaak op mijn kleinkinderen als mijn kinderen aan het werk zijn. Ik breng ze naar school en haal ze weer op, geef ze te eten. Vrijdags is 't vaste prik dat ik naar de kerkdienst ga. Dat is op de Albert Cuypstraat, daar hebben Hindoestanen een woonhuis als kerkruiimte ingericht. 't Is eigenlijk veel te klein, maar daar ontmoet je andere Surinaamse Hindoestanen en dat is leuk. Dan kijk ik veel naar Hindoe-staanse video-films.

* Hoe vindt u het om oud te worden in Holland ?

Hr.K.: Omdat ik niemand meer in Suriname heb ben ik blij dat ik hier oud kan worden. Ook kan ik hier beter leven, in Suriname zou ik maar een tientje pensioen per maand krijgen en omdat ik daar alleen ben zou ik van armoede doodgaan. Hier kan ik gewoon huur betalen, eten en kleren kopen. Ook heb ik hier een begrafenisverzekering; in Suriname hebben ze een begraafplaats speciaal voor arme mensen waar ze gratis begraven worden. Dat hoeft hier gelukkig niet. Ook zit ik hier in het ziekenfonds en als ik ziek word of naar het ziekenhuis moet wordt ik goed verzorgd. Dat is in Suriname allemaal veel duurder en heel anders, zeker als je geen familie daar hebt. Verzorging en medicijnen krijgen is in Suriname een droom. De corruptie in Suriname is zo groot dat arme mensen extra moeten lijden. En omdat ik zo dicht bij mijn kinderen woon, hoef ik later ook niet naar een bejaardenhuis, daar zou ik het niet uithouden ! Ik zou daar alleen zijn en niet m'n eigen eten kunnen eten omdat ze daar massaal - Hollands - koken.

Mw.P.: Voor mij geldt natuurlijk ook dat ik in Suriname alleen zou zijn en veel te weinig geld zou hebben, en waarschijnlijk ook geen werk, daarvoor ben ik nu te oud, ze nemen me niet meer en ik kan ook niet meer zoveel als vroeger.

Ik zou niet weten hoe ik in Suriname zou moeten leven, geen voorzieningen en geen contacten. Ik zou in de rij moeten staan voor olie, suiker en aardappelen. En als je aan de beurt bent heb je de kans dat het op is. Dan sta je daar de hele dag en heb je nog niks, de rijken zijn in staat om grote hoeveelheden voor zichzelf op te kopen, maar wij niet. Ook moet je daar erg voorzichtig zijn dat je als oude vrouw niet wordt beroofd. Ik heb gelukkig ook een begrafenisverzekering en een ziekenfondsverzekering. Alleen die fl. 2,50 die je moet betalen voor de apotheek dat kan aardig oplopen.

Oudere mensen zijn vaker ziek, de afgelopen maand moest ik vijf keer naar de dokter, dat was ook vijf keer een rijksdaalder voor de apotheek. Wat ik wel lastig vind is dat je hier zoveel kleren aan moet trekken voordat je naar buiten kunt. Maar 's zomers vind ik het best leuk in Nederland.

Als ik in een bejaardenhuis zou moeten... ze zouden eigenlijk een apart deel voor Surinaamse mensen moeten maken. Ook een eigen kamer waar je zelf kunt rommelen, koken en zo.

Wat ik eigenlijk wel mis is een soort sociëteit in de buurt waar oude mensen elkaar kunnen treffen, zodat je een vriendenkring op kunt bouwen.

* Heeft u wel eens heimwee?

Hr.K.: Niet naar Suriname, maar wel naar het klimaat! Het is hier veel te koud, maar dat moet ik maar verdragen. Ik voel me dan ook nooit zo goed in de winter, heb dan last van spierpijnen en asthma. Nederland met een Surinaams klimaat, dat zou een paradijs op aarde zijn voor mij!

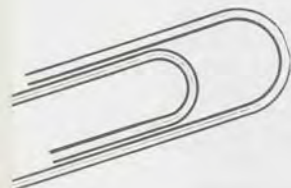
Mw.P.: Ik heb af en toe wel heimwee, natuurlijk naar de Surinaamse zon maar ook naar het land. In Suriname heb je een erf waar je groenten plant, je bent altijd buiten. Hier speelt het leven zich binnenshuis af, tussen vier muren. Als je altijd buiten bent en op het erf bezig blijft je ook in een betere conditie en dat is vooral voor oudere mensen belangrijk.

Maar in Suriname zou ik de band met de kinderen teveel missen, ik zou natuurlijk wel brieven krijgen, maar die kunnen niet spreken.

Ach, dood is dood, of je nou in Suriname of in Nederland dood gaat, dat maakt me niet uit.

Hr.K.: Ik ben hier heel tevreden, ik leef, ik eet, ik slaap en als ik dood ga zullen de kinderen mij begraven.

Carlo Mangnoessing

INTERVIEW LENY LEMPERS.

Leny Lempers is nu 70 jaar. Zij besloot 5 jaar geleden de hogere beroepsopleiding opbouwwerk aan de Katholieke Sociale Academie te Den Haag te gaan volgen, en studeerde in 1985 af. Voor dit MO-nummer vroegen we haar waarom ze hiertoe gekomen is en wat ze er aan heeft gehad. Zij maakte van de gelegenheid gebruik haar visie op de voorzieningen voor ouderen te geven.

Leny Lempers was al jarenlang actief in het (bestuurs)wijkwerk in Den Haag en Scheveningen en in het bestuur van verschillende ouderenbonden. Zij volgde enige kaderkursussen, georganiseerd door de Bejaardenbond, maar merkte toch dat er meer scholing nodig was om in dit bestuurlijke werk beter voor de belangen van de ouderen op te kunnen komen en zich vooral in het bestuurlijke werk zekerder te voelen. Zij heeft zich aangemeld bij de sociale academie en deed met succes haar eindexamen. Haar doel is de opgedane kennis ten goede te laten komen van de mensen, waarvoor zij zich als vrijwilligster in diverse besturen inzet. Zij is tevens actief in de Haagse GVO-groep (Gezondheidsvoorlichting Ouderen). Deze werkgroep adviseert bij voorbereiding, opzet en uitvoering van voorlichtingsactiviteiten voor ouderen en het signaleren van bepaalde problemen op gezondheidsterrein van oudere, zoals veiligheid, eenzaamheid, voeding, hygiëne, medicijngebruik.

Zij heeft ervaren dat de mening van ouderen vaak niet gewaardeerd of zelfs getolereerd wordt, en doet alle moeite om hierin verandering te brengen.

"Wij zijn de rijpere mensen in de samenleving, die door ervaringen en vaak vooruitstrevendheid nog een toekomst voor zich zien. Die niet als zielige oudjes betiteld wensen te worden. In die derde fase van je leven, waarin wij als ouderen verkeren, zie je de dingen vanuit een ander gezichtspunt, dikwijls veel evenwichtiger, en zonder vooroordelen. Vooroordelen die wij ten opzichte van onszelf wel ervaren."

Het besef "oud" te zijn, daarmee heeft zij geen enkel probleem. Ouderen zijn ook geestelijk niet "afgetakeld" zoals vaak wordt gedacht en gezegd. Ouderen hebben juist leren nadenken.

Oud kan niet waardeloos zijn, net zo min als jong gelijk staat aan waardevol.

"Als ouderen willen wij van de overheid meer inspraak krijgen bij allerlei aangelegenheden. Wij willen ook benaderd worden op de manier die ons toekomt. De kostbare tijd die we nog hebben willen we niet verspillen en op onze manier willen we meehelpen de samenleving leefbaar te houden, ook voor de jongeren.

Ouderen hoeven niet in een hoekje te blijven zitten. Emancipatie van ouderen door middel van o.a. goede voorlichting, het volgen van kursussen is een goede zaak. Het maakt je bewust van allerlei zaken en geeft je meer of weer voldoening in je leven.

Ouderen willen zo lang mogelijk zelfstandig wonen en handelen, dat wil zeggen dat thuishulp, waar nodig, beschikbaar moet zijn. Thuishulp is veel minder kostbaar dan opname in verzorgingstehuizen, waarvan een AOW-er uiteindelijk zelf toch maar een heel klein gedeelte kan betalen.

Ik voorzie zelfs dat de met heel hoge kosten gebouwde verzorgings-
tehuizen, waarvan de entree soms hoogst aanlokkelijk aandoet, maar wat in feite soms vaak gouden vogelkooitjes zijn, financieel niet meer

gehandhaafd kunnen worden en er dus later een andere bestemming voor deze gebouwen gezocht zal worden.

Het is gezien het flankerend beleid een zo grote opgave geworden, dat van de ouderen bonden sterke medewerking wordt gevraagd o.a. voor mantelzorg. Die medewerking kan nooit alleen door besturen van die bonden en vrijwilligers gegeven worden. Het kan alleen verwezenlijkt worden als de leden van iedere ouderensbond zich zouden organiseren in werkgroepen of commissies voor het geven van voorlichting en hulpverlening.

Capaciteiten zijn er genoeg aanwezig o.a. bij hen die door de bezuinigingen uitgeschakeld zijn uit het arbeidsproces of met vervroegd pensioen zijn gegaan. Stellen deze mensen hun kennis beschikbaar dan zullen zij, nadat ze hun zelfgekozen vrijwilligerswerk doen en hun kennis overbrengen op anderen, merken dat dit ook heel veel voldoening voor jezelf geeft. Ouderen moeten zich dus zelf hiervoor inzetten, en waar nodig, scholing krijgen. Via a.o. cursussen georganiseerd door de bejaardenbonden zijn hiertoe vele mogelijkheden.

Hoe kunnen ouderen in de eigen wijk actief zijn?

De nadruk wordt gelegd op de mantelzorg, maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan te krijgen.

Je wilt je wel voor je medemens inzetten, maar er niet toe gedwongen worden, omdat de overheid meent dat er drastisch bezuinigd moet worden op voorzieningen voor ouderen.

Er zijn echter diverse mogelijkheden om hulp te bieden, nadat er een oriëntatie geweest is op welke voorzieningen en instellingen in de wijk aanwezig zijn en wat er aan ontbreekt.

Bijvoorbeeld: bestaat er burenhulp, ziekenbezoek, boodschappendienst, is er een sociaal raadsman. Welke mogelijkheden biedt het wijkcentrum/ buurthuis, wat wordt door vrijwilligers gedaan, wat door beroepskrachten. Wat vinden de mensen zelf dat er aan voorzieningen in de wijk zouden moeten komen.

Vooraf dit laatste is erg belangrijk, omdat je uit moet gaan van de behoeften van de mensen zelf. Hiernaar moet in elk geval bijvoorbeeld door een onderzoek/enquête in de wijk duidelijkheid komen."

Het gaat Leny Lempers niet uitsluitend en alleen om voorzieningen voor ouderen in de wijk, ook activiteiten voor jongeren zijn er veel te weinig. Sinds 1978 worden in het wijkgedeelte Harstenhoekkwartier (vlak achter de Scheveningse boulevard) door een actief bestuur pogingen gedaan om een buurthuis te verwezenlijken voor jongeren met begeleiding en tevens voor oudere bewoners in de wijk. De overheid en het meerendeel der fractieleiden zien de noodzaak in en streven naar de oplossing van dit probleem. Daarnaast gaat het ook om praktische verbeteringen in de wijk, zoals bijvoorbeeld parkeergelegenheid. Zeker nu "Scheveningen-Badplaats" sterk wordt gepropageerd heeft men in de wijk veel overlast van auto's.

Leny is zeker van plan nog lang met haar werkzaamheden door te gaan. Er moet nog veel veranderen t.a.v. de positie van de oudere mens in de samenleving.

WEGWIJZER WELZIJN OUDEREN

Voor beroepskrachten, studenten, geïnteresseerden én ouderen zelf, geeft de N.F.B. de Wegwijzer Welzijn Ouderen uit. In januari jl. is een 3e geheel herziene en uitgebreide druk verschenen.

De wegwijzer is geen uitpuittend telefoonboek, maar wel een handzaam en zorgvuldig opgezette uitgave, die zowel recente titels geeft, korte informatie verstrekt en bruikbare adressen noemt voor nadere oriëntatie. De gids is onderverdeeld in veertien rubrieken, van ouderenbeleid tot sociaal-economische positie, van huisvesting en gezondheidszorg tot belangenbehartiging en gerontologie. Onontbeerlijk in ieder geval voor ieder, die zich beroepsmatig met ouderen bezighoudt.

De Wegwijzer Welzijn Ouderen kan worden besteld door f. 12,50 over te maken op postgiro 531100 t.n.v. N.F.B., Den Haag, o.v.v. de titel.

MET OUDEREN AAN HET WERK

Maria Fonteyn en Max Knegtel hebben in de "Cahier"-reeks, uitgegeven door het Landelijk Platform Welzijnswerk Ouderen, indertijd de spits afgebeten met cahier nr. 1 "Met ouderen aan het werk". Hoewel in 1983 geschreven is het cahier nog steeds een zeer geslaagde uitgave voor wat betreft werkontwikkeling in de richting van probleemgericht en projectmatig werken, waarbij emancipatie van ouderen een belangrijk uitgangspunt is.

Het eerste hoofdstuk bevat een visie op het werken met ouderen, vooronderstellingen en een methode van werken. In de volgende hoofdstukken wordt aan de hand van een case uitgewerkt hoe je met "Ouderen aan het werk" kunt: analyse, posities, mogelijke oplossingen, uitvoering en nabeschouwing. In bijlagen is een stappenplan en een schema probleem- en positie-analyse opgenomen.

Het boekje is verkrijgbaar door storting van f 10,- op girorekening 5437690 t.n.v. Landelijk Platform Welzijnswerk voor Ouderen, Volmerlaan 20, 2280 GD Rijswijk (tel. 070-949515) onder vermelding van "Cahier 1".

WONINGBOUW VOOR OUDEREN

De brochure "Procedures Woningbouw voor Ouderen" beschrijft op welke momenten ouderen hun invloed kunnen laten gelden bij de tot standkoming van woonvormen, specifiek voor ouderen. Alle instanties en beslismomenten komen aan bod wanneer het gaat om bouwen voor ouderen. Een goede handleiding, die inzichtelijk aangeeft op welke momenten men acties moet ondernemen om de beslissingen te beïnvloeden.

De brochure kan worden aangevraagd bij het C.O.S.B.O.-Zuid-Holland, Benoordenhoutseweg 22, 2569 BA Den Haag, tel. 070-245460.

VIDEOFILM OVER GROEPSWONEN

Onder de titel "Groepswonen van ouderen, een alternatief voor gewone mensen" is er onlangs een video-film in de roulatie gebracht, die vooral ingaat op de praktische kant van het groepswonen. Zo komen de omvang van een project, de verdeling van de gemeenschappelijke en privé-ruimten, de juridische vorm, nieuwbouw of een bestaand gebouw, eigendom of huur, vergunningen, deskundige ondersteuning en subsidie aan bod. De film is met name gemaakt voor "beginners" op het gebied van groepswonen voor ouderen, het gaat om een eerste kennismaking voor ouderen zelf,

architecten, ambtenaren, woningbouwverenigingen e.d. De film bevat een aantal interviews met ouderen van bestaande woongroepen of groepen in oprichting en doet recht aan de oudere als ondernemende, fantasievolle en zelfstandige mens.

De videoband - met handleiding - is schriftelijk te bestellen bij Technisch Filmcentrum, Postbus 320, 6880 AH Velp (Kosten: porto voor het terugzenden van de band), en bij de Filmotheek van de Rijksvoorlichtingsdienst, Postbus 20006, 2500 EA Den Haag (Kosten: f. 15,- voor drie dagen + f. 20,85 verzendkosten).

FINANCIERING WARME MAALTIJDVOORZIENING

Het Landelijk Platform Welzijnswerk voor Ouderen heeft onlangs een brochure uitgebracht met een overzicht van de wijze waarop provincies en gemeenten financiële bijdragen geven voor warme-maaltijdvoorziening. Opvallend zijn de verschillen, waardoor de "prijs" per maaltijd per provincie aanzienlijk verschilt (tussen f 4,50 en f 9,-).

Ook wordt ingegaan op een aantal voorwaarden, waaraan dit beleid moet voldoen, waarbij als uitgangspunt de prijs van f 5,- per maaltijd als sociaal aanvaardbaar wordt gehanteerd.

De brochure is te bestellen door overmaking van f 7,50 op gironummer 653968 t.n.v. Haaghepoorte BVA, Den Haag, onder vermelding van "LPOWVO-maaltijd".

BEROEPSOPLEIDINGEN

1. Amsterdam

C.O.S.B.O.-Amsterdam en de Sociale Academie De Aemstelhorn start een nieuwe part-time opleiding op hoger beroepsniveau, bestemd voor mensen van 45 jaar en ouder. De opleiding richt zich op ondersteuning van emancipatie en positieverbetering van ouderen in de samenleving en is getiteld "Werken aan de derde levensfase".

Informatie is verkrijgbaar bij: POKWA/Werken aan de derde levensfase, Fokke Simonszstraat 49, 1017 TE Amsterdam, tel. 020-234654 (vragen naar Jan Dimmers).

2. Den Haag

Mater Dei, een Instituut voor Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs kent een 4-jarige dagopleiding, met als doel ouderenwerkers op te leiden, die:

- zich actief opstellen met betrekking tot de belangenbehartiging van ouderen, zowel maatschappelijk als individueel;
- breed georiënteerd zijn op het gebied van de relevante wetenschappen, maatschappelijke stromingen en de beroepspraktijk;
- inzicht hebben in beleidszaken, maar ook uitvoerend over de nodige vaardigheden beschikken.

Voor meer informatie: Mater Dei, Dr. Kuyperstraat 4, 2514 BB Den Haag, tel. 070-606806.

3. Enschede

De Katholieke Sociale Academie verzorgt een 4-jarige part-time hogere beroepsopleiding voor "gerontisch welzijnswerk". De opleiding is vooral gericht op het middenkader, zowel op uitvoerend als op beleidsmatig vlak. De opleiding staat nadrukkelijk ook open voor ouderen. Het eerste jaar omvat één lesdag per week, de volgende jaren bovendien 4 x per jaar twee blokdagen, aansluitend op de weeklesdag. Vanaf het tweede jaar is ook een praktijkplaats, betaald of onbetaald, voorgeschreven.

Informatie: KSA, Hengelosestraat 100, 7514 AK Enschede, tel. 053-356155

LANDELIJKE ORGANISATIES

1. Nederlandse Federatie voor Bejaardenbeleid (N.F.B.),
Eisenhowerlaan 114,
2517 KM DEN HAAG,
tel. 070-544902.

Landelijk dienstverlenend instituut voor studie, informatie, documentatie, voorlichting, overleg en advies.

Belangrijkste doelstelling: het bevorderen van een doeltreffend beleid ten behoeve van ouderen. De N.F.B. onderscheidt hierbij drie aandachtsvelden:

- de toekomst van de voorzieningen voor ouderen
- de maatschappelijke positie van ouderen
- de maatschappelijke gevolgen van de toenemende vergrijzing.

Actuele thema's waar de N.F.B. zich momenteel mee bezighoudt:

beleidsprojecten: bezuinigingen, verhouding jong-oud, gezondheidszorg en ouderen, het flankerend beleid, internationale contacten, arbeidsmarktpositie van ouderen, volwasseneneducatie, ouderen uit culturele minderheden, vrijwilligerswerk, woonvormen voor ouderen, rechtspositie, voorbereiding op derde levensfase.

voorlichtingsprojecten: verbetering beeldvorming, basisinformatie en -documentatie over het welzijnswerk voor ouderen, audiovisuele middelen, praktische informatie voor ouderen zelf, informatie over meer actiegericht handelen.

De N.F.B. geeft een reeks van publicaties uit alsmede het maandblad "Leeftijd", een opiniërend en informatief vakblad op het gebied van welzijnswerk voor ouderen.

Inlichtingen bij de afdeling voorlichting van de N.F.B.

2. C.O.S.B.O.-Nederland,
Weerdsingel WZ 18A,
Postbus 18003, 3501 CA Utrecht,
tel. 030-315236

Binnen het Centraal Orgaan Samenwerkende Bonden van Ouderen in Nederland (C.O.S.B.O.) werken drie ouderenbonden met totaal zo'n 400.000 leden samen.

C.O.S.B.O.-Nederland komt op voor de algemene en gemeenschappelijke belangen van financiële, sociale en culturele aard, van de leden van de ouderenbonden en daarmee in feite voor alle ouderen in Nederland.

Binnen de C.O.S.B.O. coördineren de drie aangesloten ouderenbonden hun gemeenschappelijk beleid.

De ouderenbonden zetten zich in voor inspraak en medezeggenschap (emancipatie), bevorderen de vertegenwoordiging van ouderen in raden en commissies, beïnvloeden beleidsvoornemens van regering, ziekenfondsraad, SER, FNV en landelijke instellingen op het terrein van het particulier initiatief. Kortom: "vakbonden" voor ouderen, die zich inzetten voor materiële en immateriële belangenbehartiging van de leden en andere ouderen.

De bij de C.O.S.B.O. aangesloten bonden zijn:
Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen (A.N.B.O.)

Weerdsingel WZ 18A,
Postbus 18003,
2501 CA Utrecht,
tel. 030-315278

Unie van Katholieke Bonden van Ouderen,
Demer 16A,
5611 AR Eindhoven,
tel. 040-437918.

Protestants Christelijke Ouderenbond,
Oranjestraat 75A,
7461 DH Rijssen,
tel. 05480-6916.

Zowel de C.O.S.B.O. als de aangesloten bonden geven ieder een bondsblad uit. De bonden werken met plaatselijke afdelingen.

3. LANDELIJK PLATFORM WELZIJNSWERK VOOR OUDEREN,
Volmerlaan 20,
2288 GD Rijswijk,
tel. 070-949515.

Het LP fungeert blijkens zijn statuten als "landelijk orgaan voor overleg, coördinatie, beleidsontwikkeling en -advisering ten behoeve van het gecoördineerd ouderenwerk". De organisatorische opbouw van de stichting legt slechts indirect een band met het plaatselijk werk: via provinciale overlegorganen en via het grootstedelijk overleg.

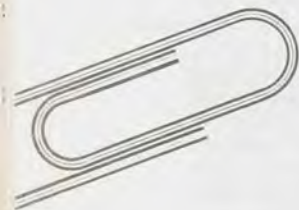
Taken zijn dan:

- onderzoek, voorlichting, documentatie en advisering;
- belangenbehartiging en inhoudelijke ondersteuning.

Gelet op de te verwachten wettelijke ontwikkelingen, die het GOW en het LP zullen raken, zullen waarschijnlijk met name de laatstgenoemde taken meer aandacht vergen.

Het LP geeft o.a. een twee-maandelijkse nieuwsbrief uit, met informatie over ontwikkelingen binnen het gecoördineerd ouderenbeleid, uitgaven, bijeenkomsten e.d. Een abonnement kost f 27.50 per jaar en is schriftelijk bij het Platform te bestellen.

Eveneens is daar verkrijgbaar een lijst met publicaties en publiciteitsmateriaal.

NAGEKOMEN REACTIE MW.E.TERPSTRA (VVD) OP TOESPRAAK GIJSBERS
(zie pag. 29 e.v.)

De toespraak van de heer Gijsbers heeft ons hogelijk verbaasd, bij lezing en herlezing steeds meer geërgerd en tenslotte ertoe gebracht toch maar de bewindslieden middels schriftelijke vragen om opheldering te vragen.

De verbazing gold allereerst het feit dat een directeur-generaal die al jaren loyaal het regeringsbeleid uitvoert, dat kennelijk zo tegen heug en meug doet dat hij een officiële gelegenheid te baat neemt om zijn frustraties terzake te uiten. Mij lijkt het in zo'n geval gezonder om naar een andere werkring uit te kijken, maar dat is zijn individuele keuze, daar blijf ik verder buiten.

De ergernis geldt vooral het feit dat de heer Gijsbers uitspraken van mijn fractieleider Ed Nijpels enerzijds verkeerd citeert en anderzijds vervolgens misbruikt voor het suggereren alsof de VD van plan is de AOW-uitkeringen te verlagen. Wat is het geval? Ed Nijpels heeft niet gesproken over collectieve voorzieningen, maar over collectieve uitgaven. Een vergelijking van collectieve voorzieningen in Nederland en Duitsland slaat dus al nergens op. Bovendien zou de heer Gijsbers beter dan wie ook moeten weten dat de VVD niet alleen pleit voor het terugbrengen van collectieve uitgaven, maar met evenwel nadruk voor een herschikking van die collectieve uitgaven juist t.b.v. ouderen. Het is de VD geweest die de afgelopen jaren tot tweemaal toe officieel een motie heeft ingediend om de AOW-uitkeringen uit te sluiten voor bezuinigingen in de collectieve zekerheid. Dat het VVD-voorstel niet werd aangenomen is niet te wijten aan de VVD maar aan de tegenstem van zowel PvdA als CDA! Het meest ergerlijke is dan ook dat Gijsbers in zijn toespraak de suggestie doet dat juist de AOW bij de VD niet veilig is. Maar zelfs dat is, mits slechts geuit als persoonlijke mening, nog zijn goed recht. Al is het dus feitelijk gewoon niet waar.

Waarom dan toch, uiteindelijk, besloten tot het stellen van maar liefst 10 schriftelijke vragen aan de bewindslieden van WVC en Financiën? Omdat een samenvatting van deze toespraak is opgenomen in het weekbulletin van het Ministerie van WVC, een van de officiële informatiepublicaties, waardoor de indruk zou kunnen worden gewekt dat de uitspraken van de heer Gijsbers namens de regering zijn gedaan. Vandaar onze vragen, in het volste vertrouwen dat de antwoorden een vernietigend commentaar zullen geven op de persoonlijke opvatting van de heer Gijsbers, die ik, naar u zult begrijpen, op geen enkele wijze deel.

Vragen van de leden Dijkstal, Terpstra en Evenhuis (allen VVD) aan de Ministers van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en Financiën.

1. Hebben de Ministers kennis genomen van de toespraak van de heer A.J.Gijsbers in zijn functie van Directeur-Generaal van Welzijn van het Ministerie van WVC bij de opening van "666 jaar BORRO" in Zutphen op 22 februari 1986.
2. Moet uit het feit dat een samenvatting van deze toespraak is opgenomen in Weekbulletin nr. 7 van het Ministerie van WVC, een van de officiële informatiepublicaties van het betreffende Ministerie, opgemaakt worden, dat de uitspraken van de heer Gijsbers namens de regering zijn gedaan?

3. Indien vraag 2 ontkennend wordt beantwoord kunnen de Ministers meedelen of bulletins van Ministeries vaker gebruikt worden voor de weergave van persoonlijke opvattingen van ambtenaren?
4. Onderschrijven de Ministers de uitspraak dat de wens tot ingrijpende vermindering van de collectieve lasten voortvloeit uit maatschappelijke en politieke opvattingen en niet uit economische noodzaak? Hoe verhoudt deze uitspraak zich tot het kabinetsbeleid terzake?
5. Zijn de Ministers het eens met de constatering dat wijziging van het sociale stelsel niet steunt op economische noodzaak? Hoe verhoudt deze constatering zich tot het kabinetsbeleid terzake?
6. Delen de Ministers de opvatting dat de woningmarkt is ingestort, doordat de banken de prijzen van de huizen hebben opgejaagd door praktisch onbepaald leningen te geven? Zo neen, wat is de mening van het kabinet terzake?
7. Delen de Ministers de mening dat het bedrijfsleven heel gemakkelijk bankkredieten kon krijgen en dat particulieren gemakkelijk leenden?
8. Kunnen de Ministers aangeven in welke mate de overheid in de laatste vijftien jaar uitgaven gefinancierd heeft met geleend geld en wat de gevolgen daarvan voor de rijksbegroting zijn?
9. Zijn de Ministers het eens met de opvatting dat subsidies aan het bedrijfsleven een beperkt nuttig effect hebben gehad en dat deze thans nog doorgaan, ondanks de grote winsten van het bedrijfsleven, dat niet in Nederland investeert, maar het inmiddels weer gevormde kapitaal naar het buitenland brengt? Zo neen, wat is het standpunt van het kabinet dienaangaande?
10. Kunnen de Ministers de verzekering geven dat het door de regering voorgenomen beleid ambtelijk nauwgezet wordt uitgevoerd, ondanks de door de directeur-generaal van Welzijn in deze hoedanigheid uitgesproken en in belangrijke mate van het regeringsbeleid afwijkende opvattingen?

ABONNEMENT OP MEDEDELINGEN OPBOUWWERK

Ondergetekende:

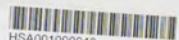
Naam (instelling) :

Adres :

Postcode : Woonplaats :

- o m.i.v. 1 januari 1986 een abonnement op Mededelingen Opbouwwerk (abonnementsprijs fl. 32,50 per jaar voor 10 à 12 ex.; januari- en februarinummers worden nagestuurd)
- o wil toezending van de volgende themanummers (fl. 5,25 per stuk, excl. porto):
 - nr. 27 nov. 1984 Economische initiatieven
 - nr. 29 jan. 1985 Automatisering
 - nr. 31 maart 1985 Gif in de wijk
 - nr. 33 mei 1985 Onderwijsvoorrang
 - nr. 35 juli/aug.'85 Wethouder, Werkloosheid en Werkgelegenheid (fl. 7,50)
 - nr. 37 okt. 1985 Consument en huishouding - een oriëntatie
 - nr. 39 dec. 1985 WAO-AAW Platforms
 - nr. 41 feb. 1986 Stadsvernieuwing

Gefrankeerd zenden aan: Mededelingen Opbouwwerk
Prins Mauritslaan 26
2582 LS Den Haag.

HSA001000043
43
Tijdschriften MO

ISSN:
0168-06SX

ÄÖ is een mededelingenblad voor het opbouwwerk.
MO verschijnt tenminste 10 maal per jaar: zes gewone en 4 themanummers. Een abonnement kost f. 32,50. Bij meer-abonnementen reductie op aanvraag. Losse nrs. f. 4,50, themanrs. f. 5,25, excl. porto.

Prins Mauritslaan 26 Samenstelling: Charlotte Krop, Dorine Winkels.
2582 LS Den Haag
070-521354.